

Mišljenja učenika o nastavnim područjima u nastavi glazbene kulture

Pušić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:727517>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

IVANA PUŠIĆ

**MIŠLJENJA UČENIKA O NASTAVNIM
PODRUČJIMA U NASTAVI GLAZBENE
KULTURE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

doc. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Komentor:

dr. sc. Amir Begić

Osijek, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DIO	2
2.1. NASTAVA GLAZBE KROZ POVIJEST	2
2.1.1. <i>Nastava Glazbene kulture</i>	5
2.1.2. <i>Nastavna područja nastave Glazbene kulture</i>	6
2.1.2.1. Pjevanje.....	6
2.1.2.2. Sviranje	10
2.1.2.3. Glazbeno stvaralaštvo/Glazbene igre.....	12
2.1.2.4. Slušanje glazbe.....	15
3. EMPIRIJSKI DIO	19
3.1. ODREĐENJE PROBLEMA ISTRAŽIVANJA	19
3.1.1. <i>Problem i cilj istraživanja</i>	19
3.1.2. <i>Istraživačka pitanja</i>	19
3.2. PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA	20
3.2.1. <i>Način provođenja istraživanja</i>	20
3.2.2. <i>Uzorak</i>	20
3.2.3. <i>Postupak i instrument</i>	20
3.3. REZULTATI I RASPRAVA	21
4. ZAKLJUČAK	38
5. SAŽETAK	40
6. SUMMARY	41
7. LITERATURA	42
8. PRILOZI	45
8.1. ANKETNI UPITNIK.....	45

1. UVOD

U nastavi Glazbene kulture prisutno je nekoliko nastavnih područja. Od školske godine 2006./07. osnovnoškolska nastava glazbe izvodi se prema otvorenom modelu u kojemu je nastavno područje slušanja glazbe obvezna aktivnost. Otvorenost modela bio je logičan odgovor na svaštarski *od-svega-po-malo* model od šest, jednako zastupljenih nastavnih područja. Umjesto površnog obrađivanja nastavnik će se uz obavezno slušanje glazbe posvetiti jednom području po izboru, o kojem će odlučivati potpuno individualno, u skladu sa željama i interesima svojih učenika.

U teorijskom dijelu rada opisivat će se nastava glazbe kroz povijest i nastava Glazbene kulture prema otvorenom modelu te područja u nastavi Glazbene kulture u osnovnoj školi: *pjevanje, sviranje, glazbeno stvaralaštvo/glazbene igre i slušanje glazbe.*

Za potrebe istraživačkoga dijela rada podaci su prikupljeni anketiranjem, a instrument koji se koristio u svrhu istraživanja je anketni upitnik. Anketirani su učenici četvrtog, šestog i osmog razreda dviju osnovnih škola na području grada Osijeka. Stoga se empirijski dio sastoji od analize anketnog upitnika. Cilj istraživanja bio je utvrditi preferencije učenika prema nastavnim područjima u nastavi Glazbene kulture te otkriti postoje li razlike u preferencijama s obzirom na razred, spol učenika i (ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske glazbene aktivnosti, s obzirom na glazbu koju slušaju u slobodno vrijeme i s obzirom na roditeljsku preferenciju u odnosu na umjetničku glazbu. Istraživanjem se pokušalo odgovoriti na sljedeća pitanja: *Je li vrijeme posvećeno različitim nastavnim područjima u nastavi Glazbene kulture proporcionalno preferencijama učenika prema nastavnim područjima?, Postoji li statistički značajna razlika u preferencijama prema nastavnim područjima s obzirom na dob učenika, spol učenika, (ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske glazbene aktivnosti, (ne)slušanje umjetničke glazbe u slobodno vrijeme, roditeljsko (ne)slušanje umjetničke glazbe?, Misle li učenici da mediji utječu na njihov glazbeni ukus? te Misle li učenici da nastava glazbe utječe na njihov glazbeni ukus?.*

2. TEORIJSKI DIO

2.1. NASTAVA GLAZBE KROZ POVIJEST

Glazbeni odgoj u Hrvatskoj razvijao se paralelno s razvojem školskog sustava, uglavnom pod utjecajem vladajuće zemlje. Njegovanje *pjevanja* dio je srednjovjekovnih samostanskih, župnih i katedralnih škola, ujedno i prvih hrvatskih škola. Ne samo u Hrvatskoj, nego i posvuda u Europi, *pjevanje* je sve do 19. stoljeća, u doba kada je Hrvatska bila pod vladavinom Austrije, bilo isključivo u službi crkve. *Pjevanje* postaje dio gradskih škola osnovanih u 14. stoljeću, dok su sve do tada škole bile namijenjene samo aristokratskoj djeci. *Školskim zakonom* 1874. godine u općim pučkim školama predviđeno je i *pjevanje* (Rojko, 1996) koje se u prvom planu temeljilo na narodnoj pjesmi, a nastava se odvijala jedan sat tjedno (Košta, 2016). Pjevanje je davalo skromne glazbene rezultate, a pokušaj poboljšanja započeo je izdavanjem pjesama u časopisu *Smilje*, 1874. godine (Rojko, 1996). Iako mnogi učitelji nisu bili glazbeno obrazovani, nedostatkom literature za nastavu glazbe bili su prisiljeni sastavljati pjesmarice koje su koristili u nastavi, a koje su sadržavale većinom crkvene pjesme. S obzirom da su mnogi učitelji glazbe bili i orguljaši, pjesmarice koje su sastavljali su se izvodile ne samo u školi, nego i u crkvi, a neke pjesmarice sadrže i molitve. Metodičke upute se u pjesmaricama ne pronalaze. Glazbenici poput Todora Machulke, Ivana Zajca i Zlatka Špoljara zagovaraju te uglazbljuju pjesme za djecu (Košta, 2016). Iako se pjevalo po sluhu u programima se „nerijetko susreću zahtjevi za razvijanjem sluha, glasa i osjećaja za ljepotu“ (Rojko, 1996: 30). Godine 1985. muzikolog Franjo Kuhač izdaje pjesmaricu pod nazivom *Pjevanka*. Navedena pjesmarica prva je koja je sadržavala metodičke upute. Kuhač prednost daje narodnoj pjesmi „jer je po svojoj naravi bliža ljudima nego možda neka skladana pjesma nepoznatog autora“ (Košta, 2016: 466). Smatra da se zbog učenika bez dara za pjevanje, na nastavi glazbe treba pjevati unisono kako bi i oni mogli sudjelovati (Košta, 2016). Neke od dobiti pjevanja za učenike koje Kuhač navodi su: „1. pjevanje doprinosi zdravlju, 2. pjevanje doprinosi razvoju sluha, 3. pjevanje pomaže u pravilnijem izgovoru i otklanja neke fonijatrijske probleme učenika, 4. pjevanjem se usvaja ritam napjeva koji doprinosi razvoju odmjerenog govornog ritma kod učenika“ (Kuhač, 1885 prema Radočaj Jerković, 2017a: 31). Godine 1888. *Školskim zakonom* postaje propisano crkveno i svjetovno pjevanje. Za razliku od prethodnog zakona, u kojem se pjevanje javlja tek u drugom razredu, zakonom iz navedene godine pjevanje se javlja već u prvom razredu, „a fond sati je

dva polusata tjedno“ (Košta, 2016: 468). Vjencislav Novak, izražavajući nezadovoljstvo definicijama cilja pjevanja u nastavi glazbe, po prvi put naglašava potrebu korelacije nastave glazbe s drugim predmetima (Košta, 2016). „Također, napominje da dječaci u mutaciji ne bi smjeli pjevati“ (Košta, 2009: 109).

Nakon Prvog svjetskog rata nastava glazbe pod nazivom *Pjevanje* bila je zastupljena u sva četiri razreda osnovne škole. Broj tjednih sati uglavnom se kretao od pola do jednog, a vrlo rijetko dva sata tjedno. Nastavu su vodili učitelji od kojih se zahtijevalo da budu i crkveni orguljaši, a kvaliteta realizacije programa ovisila je o glazbenoj osposobljenosti učitelja. Glazbena nastava smatrala se kao pojednostavljenom stručnom nastavom, a drugačije se ni nije mogla smatrati zbog nedostatka hrvatske glazbenopedagoške literature. Konceptija predmeta se zbog toga izvodila isključivo iz struke, a ne iz cilja (Rojko, 1996).

Nastava glazbe nakon Drugog svjetskog rata, također pod nazivom *Pjevanje*, dio je još uvijek četverogodišnje osnovne škole i gotovo se nije razlikovala od one prije rata: „predmet je imao jedan sat tjedno (dva puta po pola sata), a svodio se uglavnom na pjevanje po sluhu“ (Rojko, 1996:33). Osim kao zaseban nastavni predmet, pjevanje se pojavljivalo i kao metoda pri obradi nastavnih gradiva kod drugih predmeta, a pjevale su se dječje, narodne i borbene pjesme, uglavnom jednoglasno (Košta, 2013). Godine 1946./47. s postupnim produživanjem osnovnoškolske obveze sadržaji nižih razreda gimnazije ulaze u više razrede osnovne škole. Plan i program nastave glazbe, još uvijek pod nazivom *Pjevanje*, za peti, šesti i sedmi razred bio je neizvodiv jer je jedan sat tjedne nastave zahtijevao sadržaju orijentiranom na solfeggio (Rojko, 1996).

Nastavni plan i program sedmogodišnje škole iz 1948./49. godine zahtjeva pjevanje po sluhu u prva četiri razreda, dok je u petom i šestom razredu bio predviđen rad na intonaciji prema zadanim udžbenicima. U programu se pojavljuje i *slušanje glazbe*, ali ono je bilo moguće samo u onoj mjeri u kojoj je učitelj nešto mogao odsvirati na klaviru jer opremljenost škola aparatima za reprodukciju nije bila na zadovoljavajućoj razini. Osim pjevanja po sluhu i *slušanja glazbe*, nastavni plan i program iz 1948./49. zahtjeva *elemente glazbenog opismenjavanja* u četvrtom razredu. Odnosno, rad na glazbenom opismenjavanju poželjan je već u trećem razredu kako bi se u četvrtom, uz pjevanje kanona i dvoglasja, nadograđivao te osposobio učenike za pjevanje po notama u zboru. Program iz navedene godine je prvi program koji za nastavu glazbe sadrži opširna objašnjenja te veliki broj narodnih pjesama (Rojko, 1996).

Nastavni plan i program iz 1950. godine sadrži iste zadatke kao i prethodi program, a *slušanje glazbe* dobiva veću važnost: „spominju se, po prvi put, radio i gramofon“ (Rojko, 1996: 36). Iste godine uvedena je osmogodišnja školska obveza (Rojko, 1996). Pjevanje se programom „predviđa jedan sat tjedno u svim razredima osim u petom za koji su predviđena dva sata tjedno“ (Košta, 2013: 94), a za učenike od petog do sedmog razreda koje učitelj odabere uvodi se i zorno pjevanje u fondu dva sata tjedno. Primjećuje se nedostatak kvalitetnih i novih udžbenika u nastavi (Košta, 2013). U programu formuliranom 1951. godine, koja stupa na snagu tek školske godine 1954./55., za više razrede osnovne škole počinje se koristiti naziv *Glazbeni odgoj*, dok se za niže razrede još uvijek koristi naziv *Pjevanje*. Uz *pjevanje*, *glazbeno opismenjivanje* i *slušanje glazbe*, javljaju se i *stvaralački rad* te *glazbeni život*, koje je kasnije pod nazivom *upoznavanje pojmova iz glazbene kulture*. Navedeni program smatra se kao „osnova svim kasnijim programima“ (Rojko, 1996: 36). Iako sadrži nova područja, i ovaj je program kao i dotadašnji, zapravo pojednostavljeni solfeggio. Provođenje *slušanja glazbe* ovisilo je o opremljenosti škola, a područje *glazbeni život* provodi se kroz neobavezni razgovor, bez točno određenog programa (Rojko, 1996).

Na osnovi nacrtu koji je nastao 1958. godine, objavljen je 1960. godine novi nastavni plan i program. Nastava glazbe sada se naziva *Muzički odgoj* (Rojko, 1996), a izvodi se „u tri polusatna termina tjedno u prva četiri razreda te po dva sata tjedno u sljedeća četiri razreda“ (Košta, 2013: 100). Program sadrži sva područja koja su u nastavi glazbe već bila zastupljena: *pjevanje*, *sviranje*, *slušanje*, *stvaralaštvo*, *opismenjivanje* i *muzikološke sadržaje*. U višim se razredima najviše pozornosti daje radu na intonaciji. U navedenom se programu konkretni sadržaji donose za područje *opismenjivanja*, dok ne sadrži popis pjesama za *pjevanje*, *sviranje*, kao ni za *slušanje* (Rojko, 1996).

Nastavni planovi i programi iz 1964. i 1965. godine koncepcijski su jednaki planu i programu iz 1960. godine jer su u njima zastupljena sva već prije navedena područja, a konkretni sadržaji se još uvijek odnose samo na područje *opismenjivanja*. No, razlikuju se po broju sati (umjesto dotadašnjih 560, predmet dobiva 460 sati), povećava se naglasak na njegovanju pjesme, a smanjuje na *opismenjivanju* te se program dijeli na tri faze ili etape: prva faza se odnosi na *pjevanje* po sluhu; druga faza, koja obuhvaća peti, šesti i sedmi razred, se odnosi na *opismenjivanje*; a treća faza se odnosi na stjecanje *muzikoloških sadržaja* (Rojko, 1996).

Nastavni plan i program iz 1972. godine donosi nekoliko izmjena: smanjenje broja sati, nastava glazbe sada se naziva *Glazbeni odgoj*, a mnogi elementi programa postaju znatno

konkretniji jer program sadrži popis pjesama „za pjevanje i sviranje, djela za slušanje i ilustraciju određenih glazbenih pojava ili pojmova“ (Rojko, 1996: 39). Iako plan i program ne određuje koje područje je dominantno, praksa pokazuje da je ono još uvijek *pjevanje*. Neki zadaci iz ovog programa su kvalitetno lošiji jer su, u želji da budu drugačiji, autori programa zadatke pretvorili u neglazbene. Nastavni plan i program iz 1984. godine veću važnost posvećuje *slušanju glazbe*, a učitelj ima veću slobodu u izboru pjesama za pjevanje te djela za slušanje. Broj sati ostaje jednak prijašnjem, a predmet dobiva naziv *Glazbena kultura*. Nastavni plan i program iz 1991./92. godine ne donosi značajne promjene s obzirom na prethodni program (Rojko, 1996). Od školske godine 2006./07. u hrvatsko školstvo uveden je novi plan i program u okviru HNOS-a (*Hrvatski nacionalni obrazovni standard*) (Rojko, 2005).

2.1.1. Nastava Glazbene kulture

„Cilj nastave glazbe u općeobrazovnoj školi uvođenje je učenika u glazbenu kulturu, upoznavanje osnovnih elemenata glazbenog jezika, razvijanje glazbene kreativnosti, uspostavljanje i usvajanje vrijednosnih mjerila za (kritičko i estetsko) procjenjivanje glazbe“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 66).

Izrada sadašnjeg, otvorenog programa u okviru HNOS-a, navedenog u prethodnom poglavlju, započela je u travnju 2004. godine pod nazivom *Izrada kataloga znanja i umijeća*, a povoda ove akcije bilo je nekoliko – pretrpani nastavni programi te pretrpani i mnogobrojni udžbenici. Cilj ministarstva bio je brzo popraviti stanje u osnovnoj školi, a kataloške teme su trebale biti neka vrsta brane autorima udžbenika i programa koji bi te udžbenike i programe izrađivali. No, bez angažmana nastavnika te promjene u praksi nisu moguće, stoga su bila predviđena i stalna osposobljavanja nastavnika. Ovo je bio potez kojim se htjelo učiniti ono što je moguće odmah, bez sveobuhvatne promjene sustava. One traju predugo i s neizvjesnim su ishodom. U Hrvatskoj je od osamostaljenja bilo nekoliko pokušaja reforme i nijedan nije uspio. Projekt izrade kataloških tema prerastao je u izradu HNOS-a i na toj su osnovi izrađeni novi nastavni programi. Glazbena nastava je zadovoljna postignutim, osim brojem nastavnih sati – dva sata tjedno u 4., 5. i 6. razredu nisu uspjeli vratiti. Novim nastavim programom u nastavu Glazbene kulture stupa na snagu otvoreni model u kojem je, za razliku od starog,

svaštarskog modela, samo jedno područje središnje te jedino obavezno područje u nastavi Glazbene kulture, a to je *slušanje glazbe* (Rojko, 2005).

Prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* (2006) nastava Glazbene kulture temelji se na *psihološkom* i *kulturno-estetskom* načelu. Psihološko načelo polazi od toga da učenici vole glazbu i da se žele baviti njome, odnosno svirati i pjevati, a kulturno-estetsko načelo polazi od toga da se učenik putem nastave glazbe mora pripremiti za život te da nakon škole „bude kompetentan korisnik glazbene kulture“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 66). Uvođenje notnog pisma, glazbenoteorijskih sadržaja te korištenje udžbenika i radnih bilježnica u nižim razredima osnovne škole je nepotrebno. Glazbene aktivnosti bi se u nižim razredima trebale javljati svaki dan, ne samo na nastavi glazbe, nego i u okviru neglazbenih predmeta (Šulentić Begić, 2016a). Središte pozornosti nastave Glazbene kulture je učenikova glazbena aktivnost, a područja *izvođenje glazbe*, *pjevanje* i *sviranje* se ne ocjenjuju. Osim jedinog obaveznog područja, *slušanja glazbe*, učitelj pri kreiranju sadržaja nastave uzima u obzir želje i mogućnosti učenika (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006). Sadržaji glazbenog opismenjavanja trebaju se obraditi informativno, a aktivnost sviranja rekreacijski jer je za izvođenje navedenog predviđen orkestar (Rojko, 2007). Nastava glazbe se treba održavati svaki tjedan, a blok-sati se trebaju izbjegavati jer „ne odgovaraju prirodi predmeta“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 66).

2.1.2. Nastavna područja nastave Glazbene kulture

2.1.2.1. Pjevanje

Pjevanje je „najelementarniji, najspontaniji i najprirodniji način glazbenog ponašanja čovjeka“ (Rojko, 1996: 107), a u nastavi Glazbene kulture najstarije je i stoljećima središnje područje. Pjevanjem se na nastavi Glazbene kulture razvijaju glazbeni sluh, osjećaj za ritam i glazbeno pamćenje (Vidulin-Orbanić i Terzić, 2011). Školske godine 2006./07. stupanjem na snagu novog nastavnog plana i programa *pjevanje* više nije središnje, nego izabrano područje, a učestalost *pjevanja* na nastavi Glazbene kulture ovisi o sklonostima učitelja, interesima učenika te zajedničkom dogovoru (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006 prema Šulentić Begić i Begić, 2015).

Učitelj ima slobodu u izboru pjesama, a popise pjesama za razrednu nastavu (u predmetnoj ih nema) koji se nalazi u nastavnom planu i programu treba shvatiti kao

preporuku. No, bitno je da pjesme odabrane prema slobodnom izboru „odgovaraju dobi, glazbenim mogućnostima i svrsi predmeta“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 67). „Uz slobodu njihova izbora s predloženoga popisa i/ili izvan njega, učitelja obvezuje samo naznačena količina pjesama“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 66). Područje *pjevanja* učenike treba poticati na samostalnu glazbenu aktivnost, a zadaća pjevanja pjesama u prvome redu nije samo učenje pjesme, nego pjevanje kao takvo. Od prvog do šestog razreda učenici tijekom školske godine moraju naučiti minimalno 15 novih pjesama, u sedmom razredu 15 do 20, dok program za osmi razred ne sadrži obavezan broj novih pjesama (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006). Šulentić Begić (2010a) ističe da aktivnost pjevanja u sedmom i osmom razredu, zbog mutiranja i netočnog intoniranja koji su posljedice razvoja učenika, treba smanjiti, no ne i sasvim odbaciti.

Postoje tri načina obrade pjesme: *obrada pjesme po sluhu*, *obrada pjesme po notama* te kombinacija navedenih. U nastavi Glazbene kulture obrada pjesme po notama se dugo prakticirala, a treba se izbjegavati iz više razloga: postupak ima velik broj koraka, dugotrajan je i zamoran, a ako je prisutna, metodička nespretnost učitelja promijenit će mišljenje učenika o nastavnom predmetu i samoj glazbi, odnosno zamržit će ju. Učenje pjesme po notama znači primjenu znanja i umijeća koja učenici ne posjeduju, stoga se na kraju pjesma uvijek nauči po sluhu (Rojko, 2004). Nastavni plan i program (2006) navodi učenje pjesme po sluhu, a pjevanje treba biti lijepo, izražajno, treba imati jasan izgovor i razumijevanje teksta te mora ostvariti glazbenu interpretaciju.

Obrada pjesme po sluhu jednostavan je postupak koji bi trebao biti poznat svakom dobrom učitelju, a sastoji se od sljedećih koraka: upoznavanje pjesme, obrada teksta, učenje pjesme, analiza pjesme i glazbena interpretacija (Rojko, 2004).

„Pod upoznavanjem pjesme misli se u prvom redu na upoznavanje melodije“ (Rojko, 2004: 148). Rojko navodi tri moguća načina za ovaj korak. Prvi, ujedno i najpoželjniji način upoznavanja pjesme je taj da učitelj lijepo i izražajno, uz pratnju instrumenta, otpjeva pjesmu. Nužno je znati da ovaj korak ne zahtijeva pjevanje svih kitica pjesme. Drugi način upoznavanja pjesme je putem snimke. Navedenim načinom učitelj se može povremeno služiti, a češće će ga koristiti učitelj koji je svjestan da ne pjeva „osobito lijepo“ (Rojko, 2004: 148). Treći način upoznavanja pjesme je samo sviranjem na instrumentu. Ovaj korak, osim pamćenja melodije, ima zadatak motivirati učenike. Učenici mogu gledati u notni tekst, ali bez zadataka (Rojko, 2004).

Obrada teksta odvija se tako da prvo učitelj čita tekst, a nakon njega učenici. Čitanje se, ako je potrebno, ponavlja onoliko koliko treba kako bi učenici shvatili tekst. Bitno je naglasiti da se tekst ne čita u ritmu pjesme, nego onako kako se svaki tekst čita (Rojko, 2004). Rojko savjetuje da analiza teksta bude onoliko koliko njegova kvaliteta to zaslužuje.

Učenje pjesme obrađuje se metodom imitacije: učitelj otpjeva dio pjesme, učenici slušaju, a zatim ponavljaju. Pri tom učitelj sebe i učenike prati instrumentom. Učitelj treba voditi računa o veličini odlomka zadavanja i načinu zadavanja, koji ovise o dobi učenika i glazbenoj logici pjesme. Razlikujemo dvije metode učenja, a to su parcijalna metoda i globalna metoda. Parcijalna metoda podrazumijeva podjelu na taktne fraze, dok globalna metoda podrazumijeva da se pjesma odmah pjeva u cjelini. Rojko naglašava pravilno služenje klavirom, odnosno pratnja ne smije cijelo vrijeme biti gusta akordička, dok desna svira jednoglasnu melodiju. (Rojko, 2004).

Slijedi glazbena analiza kojom učenici određuju „opseg melodije, način melodijskog i ritamskog kretanja (postepeno, skokovi, karakterističan ritam, odnos teksta i glazbe, silabičnost, melizmi), oblik“ (Rojko, 2004: 161). Radičević i Šulentić Begić ističu da se od učenika osnovne škole ne očekuje da prepoznaju ritamske figure te opseg pjesme u intervalima. Elementi se mogu prepoznati razgovorom „je li opseg pjesme mali, velik ili srednji, kreće li se melodija postupno ili skače, u kojem dijelu pjesme ide uzlazno, u kojem silazno, je li ritam jednostavan ili složen“ (Radičević i Šulentić Begić, 2010: 250).

Zadnji korak, odnosno glazbena interpretacija podrazumijeva sve do sada navedeno: izražajno pjevanje, jasno izgovaranje teksta, fraziranje, dinamiku i muzikalan tempo (Rojko, 2004). Note koje učenici imaju ispred sebe služe samo kao podsjetnik za tekst i smjer kretanja melodije (Rojko, 2005).

Rojko iznosi problematiku učestalog pjevanja tradicionalnih narodnih pjesama na nastavi Glazbene kulture iz sljedećih razloga: ne može prikazati estetske karakteristike glazbe, nije lijepa za glazbeno neodgojene, zbog jednoglasnog ili samo elementarnog praćenog pjevanja koči proces glazbenog učenja, ne razvija patriotizam i nema više socijalnu funkciju koju je imala u prošlosti kada je olakšavala fizičke poslove. Izgubila je svoju značajku jer zajednica koju bi trebala odgajati više ne postoji. Navedeno ne znači da bi se pjevanje narodnih pjesama u potpunosti trebalo izbaciti, nego samo smanjiti (Rojko, 1996).

Unapređenje izbora narodnih pjesama ne podrazumijeva njihovu količinu, nego „njihovu svojevrsnu etnomuzikološku reviziju prema folklornim regijama u kojoj bi se broj pjesama sveo na približno slično količinu za svaku regiju“ (Radočaj-Jerković, 2012: 42).

Istraživanje provedeno školske godine 2007./08. u Osnovnoj školi Franje Krežma pokazuje da učenici najmanje vole pjevati narodne, a najviše popularne i dječje pjesme. No, pri odabiru popularnih pjesama za pjevanje učitelj mora biti oprezan i odabrati samo one popularne pjesme koje imaju svoju vrijednost i za koje je vrijeme pokazalo da su kvalitetne. Pri pjevanju narodnih pjesama Šulentić Begić predlaže one pjesme koje su obradili popularni glazbenici jer su učenicima „već poznate i rado ih pjevaju“ (Šulentić Begić, 2010a: 9).

Na nastavi glazbe u većini slučajeva u prošlosti težilo se funkcionalnom pjevanju. Njegovanjem funkcionalnog pjevanja učenici će znati lijepe, društvene pjesme koje će moći pjevati na izletima te drugim prilikama. Ovaj način pjevanja nema estetske elemente i treba se izbjegavati (Rojko, 1996). Pri pjevanju na nastavi Glazbene kulture treba se težiti umjetničkom pjevanju koje će u razredu biti teško ostvariti, ali je ono temelj školskog pjevanja u zboru (Šulentić Begić, 2010a).

Ocjenjivanje pjevanja ne bi trebalo predstavljati problem. Učenike koji su samostalno i intonativno točno otpjevali treba nagraditi odličnom ocjenom. Učenike koji su samostalno, ali intonativno netočno otpjevali, odnosno recitali, ne smije se ocijeniti lošom ocjenom, nego ih upozoriti na greške. Učenike koji su stidljivi, koji ne vole samostalno pjevati i koji ne pjevaju intonativno točno treba ocijeniti tijekom skupnog pjevanja (Šulentić Begić, 2010a).

Mnoga istraživanja pokazuju da učenici vole pjevati te da je područje *pjevanja* na nastavi Glazbene kulture učenicima među najdražima. Istraživanje koje su Dobrota i Obradović (2012) provele školske godine 2011./2012. u Splitsko-dalmatinskoj i Hercegovačko-neretvanskoj županiji pokazuje da je *pjevanje* najdraže područje učenicima četvrtih razreda, dok je učenicima osmog razreda drugo najdraže područje. Uočile su i razliku s obzirom na spol: *pjevanje* je najdraže područje na nastavi Glazbene kulture djevojčicama, dok je dječacima na drugom mjestu.

Iako Nastavnim planom i programom iz 2006./07. *pjevanje* više nije u središtu nastave Glazbene kulture, neka istraživanja pokazuju da nastavna praksa *pjevanju* još uvijek pridaje veću važnost nego što bi trebala. Šulentić Begić i Begić (2015) istraživanjem koje je provedeno 2013. godine u osječkim osnovnim školama i kojim je ispitano sveukupno 48 učitelja, zaključuju da učitelji najviše preferiraju područje *pjevanja*. Rezultate povezuju sa samoprocjenama kompetentnosti učitelja. Istraživanje koje je provedeno 2012. godine u tri osnovne škole na području Slavenskog Broda također pokazuje da se najviše vremena posvećuje području *pjevanja* (Šulentić Begić i Tomljanović, 2014).

Da je pjevanje najčešća aktivnost na nastavi Glazbene kulture te da se obrada pjesme ne provodi pravim metodičkim postupkom, zaključile su Šulentić Begić i Birtić (2012) istraživanjem kojeg su provele 2012. godine promatrajući primarno obrazovanje nekoliko osječkih osnovnih škola: samo na polovici promatranih sati pjesma se učila obradom pjesme po sluhu, učitelji koji nisu obrađivali pjesmu na taj način najčešće su jednokratno reproducirali pjesmu putem uređaja, dok su neki učitelji čak pjevali pjesmu bez instrumentalne pratnje. Samo nekoliko učitelja je razgovaralo o tekstu pjesme s učenicima.

Istraživanje koje su Šulentić Begić i Kujek (2017) provele školske godine 2016./17. u jednoj osnovnoj školi u Osječko-baranjskoj županiji pokazuje da učitelji na nastavi Glazbene kulture u prva tri razreda osnovne škole također najviše vremena posvećuju upravo *pjevanju*. Iako su učenici motivirani za ovo područje, ono ne bi trebalo biti središte nastave jer nema glazbeno-umjetničko opravdanje.

2.1.2.2. Sviranje

„Zadaća sviranja jest sviranje kao takvo, a ne (samo) učenje konkretnoga glazbenog komada“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 67). Sviranje razvija osjećaj za ritam, metar, koordinaciju i suradnju. Sva tri prva razreda osnovne škole pod sviranjem podrazumijevaju sviranje ritma, odnosno ritamske pratnje obrađenim brojalicama i pjesmama te sviranje doba, odnosno sviranje doba kao pratnju određenim brojalicama i pjesmama (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006).

Nastava Glazbene kulture u Hrvatskoj slijedi europsku tradiciju sviranja u osnovnoj školi, a dijeli se na „sviranje u nastavi, u razredu, kao nastavno područje i kao sviranje u ansamblu/orkestru, kao izvannastavna aktivnost“ (Rojko, 1996: 122). Sviranje u razredu je određeno nastavnim programom, dok je sviranje u ansamblu preporučeno. Nakon stare Grčke, u kojoj je sviranje na instrumentima bilo obavezni dio glazbenog odgoja, *sviranje* se ponovno u školama pojavilo tek u 19. stoljeću, no uvođenje instrumenata nije bilo masovno. Postupno uvođenje instrumenata javlja se početkom 20. stoljeća (Rojko, 1996).

Sviranje se u našem nastavnom planu i programu prvi put pojavilo 1958. godine, a program sviranja iz navedene godine temelj je svih kasnijih programa. Iako nigdje nije obrazloženo što suvremena pedagogija znači, program iz 1959. godine, kao i kasniji programi, sadrži zadatke sviranja uz objašnjenje: „Suvremena glazbena pedagogija zahtjeva da glazbena

nastava obuhvati i sviranje“ (Rojko, 1996: 127). Polazi se od toga da svako dijete ima dlanove i noge, odnosno prirodne instrumente. Popis instrumenata koji se nalazi u planu i programu iz 1958. godine gotovo je identičan instrumentima Orffovog instrumentarija, iako se on, odnosno Schulwerk, u programu ne spominje. Neki od instrumenata su „triangl, cimbali, činele, zvečke, praporci, klepetaljke, kastanjete, bubnjevi različitih veličina, timpani, zvončići, metalofoni, ksilofoni, blok-flaute (školske frule!), gudačke“ (Rojko, 1996: 128). Primjena navedenih instrumenata omogućit će mnoge oblike rada, a ako je učitelj dovoljno stručan preporučuje se i uvođenje narodnih i umjetničkih instrumenata. Osim omogućavanja mnogih oblika rada, sviranje će probuditi i ljubav za muziciranjem „i kod one djece koja iz bilo kojeg razloga ne mogu pjevati, a to kod takve djece dovodi do oslobađanja od osjećaja manje vrijednosti“ (Rojko, 1996: 128).

Rojko je mišljenja da nijedan od kasnijih nastavnih programa iz 1965., 1972., 1984. te iz 1991./92. godine ne sadrži odgovor na pitanje zašto učenici trebaju svirati na nastavi glazbe. Smatra da su razlozi sviranja na nastavi glazbe trivijalni, deklarativni, neistini, besmisleni ili sve zajedno: „razvoj slušne osjetljivosti... razvoj interesa za instrumentalno muziciranje... razvoj potrebe za glazbenim izražavanjem... razvoj zvučne radoznalosti... reguliranje i oslobađanje motorike“ (Rojko, 1996: 129). Sukladno navedenim argumentima, Rojko dolazi do zaključka da sviranje nema umjetničku vrijednost i da ne pridonosi razvoju glazbenog ukusa, niti pomaže razumijevanju glazbe. Ovomu pridodaje argument da škole ne posjeduju kvalitetne instrumente, nego plastične igračke koje, iako vesele djecu, nemaju drugu svrhu. Jedini pravi argument u korist sviranja na nastavi glazbe je taj da „dijete želi biti aktivno i želi svirati“ (Rojko, 1996: 132).

Dobrota i Obradović istraživanjem su zaključile da *sviranje* ni kod dječaka ni kod djevojčica nema „značajno mjesto na popisu omiljenih aktivnosti“ (Dobrota i Obradović, 2012: 120). Autorice su svjesne da su škole slabo opremljene instrumentima, stoga ih rezultat ne čudi. Rezultati omiljenih aktivnosti s utjecajem dobi ipak pokazuju drugačije rezultate. *Sviranje* je, nakon *pjevanja*, na drugom mjestu kod učenika četvrtih razreda, dok je kod učenika osmih razreda na trećem mjestu. Pri istraživanju otvorenog modela u primarnom obrazovanju na nastavi Glazbene kulture Šulentić Begić i Birtić (2012) zaključuju da se na nastavi koriste improvizirane udaraljke, koje stvaraju buku i djeluju neestetski. Umjesto toga autorice predlažu pljeskanje, kucanje ili lupkanje. Šulentić Begić i Kujek (2017) istraživanjem zaključuju da su pored *pjevanja*, učenici u prva tri razreda osnovne škole najviše motivirani za *sviranje*, a učitelji su prilikom promatranja upravo tim područjima pridavali najviše

pozornosti na pojedinim satima, iako ne bi trebali. „Učitelji sviranje najviše provode pljeskanjem dlanovima, lupkanjem o stol ili tijelom“ (Šulentić Begić i Begić, 2015: 124), dok Orffov instrumentarij koristi manji broj učitelja. Učitelji koji koriste Orffov instrumentarij najviše koriste zvečke, a zatim slijede štapići, triangel, praporci te metalofon. Ne osjećaju se svi učitelji kompetentnima u području sviranja i zbog toga ga manje preferiraju. Ono je kod njih na predzadnjem, odnosno četvrtom mjestu po samoprocjeni kompetencije, kao i kod najomiljenijih područja, nakon *pjevanja, slušanja glazbe i glazbenih igara/elementa glazbene kreativnosti*, a ispred *glazbenog pisma* (Šulentić Begić i Begić, 2015).

2.1.2.3. Glazbeno stvaralaštvo/Glazbene igre

Glazbenopsihološka literatura razlikuje dva sinonima za stvaralaštvo, a to su *kreativnost* i *improvizacija*. Glazbeno stvaralaštvo se može shvatiti na dva načina. Prvo, metafizičko shvaćanje, polazi od toga da je osnova stvaralačkog rada nesvjesna te da je stvaralac u trenutku stvaranja, prema Goetheu „oruđe jednog višeg svjetskog poretka“ (Rojko, 1996: 181). Drugo, psihološko shvaćanje, polazi od toga da se ideja može objasniti psihičkim faktorima te da se ideja javlja na kraju jedne duže, dijelom svjesne, dijelom nesvjesne aktivnosti, koja obuhvaća iskustvo, tradiciju i eksperimentiranje. Navedena shvaćanja se međusobno dopunjuju (Rojko, 1996).

Prema nastavnom planu i programu iz 2006./07. godine područje *elementi glazbene kreativnosti*, koje je dio razredne nastave, „izoštava pojedine glazbene sposobnosti (intonacija, ritam), razvija senzibilitet za glazbu, potiče maštovitost glazbenog izraza i samopouzdanje pri iznošenju novih ideja“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 68). Područje za sva tri prva razreda podrazumijeva improvizaciju ritma, melodije, meloritamskih cjelina, pokretom i tonsko slikanje.

Ideja glazbenog stvaralaštva u nastavi glazbe u osnovnoj školi prvi puta se javlja nakon zahtjeva „J. J. Rousseaua da Emil sam izmišlja pjesme“ (Rojko, 1996: 184). Sustav Carla Orffa improvizaciju smatra posebnom aktivnošću za koju se učitelj mora pažljivo pripremiti jer najmanje smije improvizirati upravo u improvizacijskim vježbama učenika. Carl Orff je naglašavao da improviziranje na instrumentu na kojem se ne zna svirati nije moguće, da tvorevine učenika ne treba smatrati originalnima te smatra da se potpuno slobodna, odnosno nevezana improvizacija treba izbjegavati jer će vjerojatno biti neuspješna.

Stvaralaštvo po Orffu ima spoznajnu vrijednost, a smisao navedene aktivnosti je „radost otkrivanja novoga“ (Rojko, 1996: 185).

U hrvatskim nastavnim programima *stvaralaštvo* se prvi put pojavljuje 1951. godine. Iako nema posebnih objašnjenja, jasno je da ovaj program, iako ne spominje pojam svjesnog glazbenog stvaralaštva, navodi upravo takve aktivnosti: „glazbeni odgovor na učiteljevo glazbeno pitanje, male glazbene cjeline od četiri i od osam taktova“ (Rojko, 1996: 185). Program iz 1958. godine opširnije opisuje područje *stvaralaštva*, navodeći da se dječji kreativni rad ne smije ocjenjivati te da se do šestog razreda osnovne škole od učenika ne može zahtijevati stvaralaštvo, niti o njemu govoriti u pravom smislu. Program iz 1958. godine osnova je programa iz 1959. i 1964. godine, koji sadrže dodatne napomene da dijete „stvara spontano i sintetički,... govorne improvizacije, dječja gluma, improvizacije teksta i glazbe,... izražavanje malih glazbenih misli“ (Rojko, 1996: 186).

Program iz 1972. godine navodi nove oblike glazbenog stvaralaštva: „zapažanje i oponašanje šumova i zvukova, oponašanje ritma hodanja, skakutanja, trčanja, itd., uočavanje ritma raznih kretnji i pratnje toga na ritma na udaraljki, odabiranje brzine i dinamike za novu pjesmu ili ritamsku igru...“ (Rojko, 1996: 187).

Program iz 1984. godine, kao i prethodni, također preuzima dio teksta programa iz 1959. godine. Program eksplicitno navodi zadatke glazbenog stvaralaštva: „razvijaju se kreativne glazbene sposobnosti djece, razvija se smisao za melodijsku, ritamsku i meloritamsku improvizaciju, kreativno se pristupa interpretaciji glazbenih sadržaja, potiče se stvaralačka mašta djece,...“ (Rojko, 1996: 188).

Dječje glazbeno stvaralaštvo dijeli se na četiri skupine, a to su: *stvaralačke glazbene aktivnosti*, *stvaralačke pseudoglazbene aktivnosti*, *pseudostvaralačke glazbene aktivnosti* i *pseudostvaralačke neglazbene aktivnosti*. Jedina skupina pravih glazbenih stvaralačkih aktivnosti je prva skupina, a sadrži: „pronalaženje melodijskih motiva, ritmizacija zadanog teksta, nastavljanje započetog ritma, nastavljanje započete melodije, melodiziranje zadanog ritma, glazbena pitanja i odgovori, igre ronda tj. improviziranje glazbenih oblika, pronalaženje i izvođenje pratnje, slobodna melodijska ili/i ritamska improvizacija na zadani ostinato, dodavanje novog glasa postojećem, stvaranje melodije na zadani tekst, stvaranje malih glazbenih cjelina, stvaranje instrumentalne pratnje koja će „oslikati“ neki vanjski sadržaj“ (Rojko, 1996: 190).

Navodeći primjer Tomerlina koji je skupio velik broj pjesama koje su se izvele na koncertima, a koje su stvorile učenici, Rojko se pita što su time učenici dobili, znaju li sada

više o glazbi i je li se njihov glazbeni ukus razvio stvaranjem. Odgovor na navedena pitanja je: „bolje ne stvarati ništa nego stvarati bilo što“ (Rojko, 1996: 201). *Glazbeno stvaralaštvo* je prema istraživanju Dobrote i Obradović (2012) kod učenika na zadnjem mjestu omiljenih aktivnosti na nastavi Glazbene kulture: od sveukupno 145 učenika, samo tri učenika su navedenu aktivnost navela kao omiljenu.

Područje *glazbene igre*, koje je pod istim nazivom dio programa za četvrti razred, podrazumijeva „slobodno kreiranje glazbenih igara po izboru učitelja: slobodno ritmiziranje oponašanjem učitelja, slobodno i stilizirano kretanje na slušanu glazbu, sviranje (bez velikih pretenzija) na jednostavnijim glazbalima“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 172). *Glazbene igre* su u prvoj verziji važećeg plana i programa trebale biti dio razredne nastave umjesto *elemenata glazbenih kreativnosti* (*Katalozi znanja i umijeća u nastavi glazbe*, 2004 prema Šulentić Begić, 2014). U petom i šestom razredu glazbene igre su prisutne u okviru područja *slobodno, improvizirano ritmiziranje, kretanje na glazbu, ples i sviranje*, a u sedmom i osmom razredu u okviru područja *sviranje, stvaralaštvo, računalo* (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006).

„U razredu, prema vrsti, možemo s učenicima izvoditi glazbene igre s *pjevanjem, glazbene igre s ritmovima/melodijama* i glazbene igre uz *slušanje glazbe*“ (Šulentić Begić, 2014: 4). *Glazbene igre s pjevanjem* izvode se isključivo bez instrumentalne pratnje, a pjesme koje su dio igre moraju imati jednostavne ritmove i manji opseg od opsega dječjeg glasa, odnosno „pjesma koja se pjeva uz igru mora imati sve značajke dobre pjesme“ (Šulentić Begić, 2014: 4). Razlikujemo nekoliko igara s pjevanjem, a to su *igre s pjevanjem u krugu – u kolu, igre u koloni, igre slobodnih oblika* i *igre mješovitih oblika*. Samo neke od igara s pjevanjem su *Ne zaboravi stihove, Tko pjeva* i *Tko se oglasio* (Šulentić Begić, 2014).

Glazbene igre s ritmovima/melodijama odvijaju se imitacijom. Učenici osim memoriranja ritamskih i melodijskih fraza, mogu razlikovati i različite tonske visine te prepoznati zvuk instrumenta i poznate melodije. Neke od igara s ritmovima/melodijama su *Ritamski* ili *Melodijski kružići, Dan-noć, Glazbeni kviz s pjesmicama* ili *skladbama* ili *instrumentima* te *Visina tona* (Šulentić Begić, 2014).

Šulentić Begić preporučuje da se glazbene igre uz slušanje glazbe izvode „uz skladbe koje imaju izražene glazbene sastavnice kao što su ritam, mjeru, određeno glazbalo i sl. budući da na određene dijelove skladbe učenici koračaju, poskakuju, plješću, pomiču ruke ili se služe tijelom kao instrumentom“ (Šulentić Begić, 2010 prema Šulentić Begić 2014: 6).

Neke od igara uz slušanje glazbe su *Glazbene stolice*, *Vlakić*, *Ples s balonima*, *Ledena kraljica*, *Dirigent*, *Orkestar* i *Ples u četvorci*.

Istraživanjem kojeg je Šulentić Begić (2014) provela u prva tri razreda jedne osječke osnovne škole 2014. godine, zaključuje da su učenici mlađe dobi zainteresirani za *glazbene igre*, a njihov interes opada s odrastanjem. *Igre s ritmovima* najviše preferiraju učenici prvih razreda, dok igre uz *slušanje glazbe* najviše preferiraju učenici drugih i trećih razreda. Rezultati istraživanja kojeg su među učiteljima proveli Šulentić Begić i Begić, pokazuju da učitelji najviše provode *igre uz pjevanje*, zatim *igre uz ritmove*, a najmanji broj učitelja provodi *igre uz slušanje glazbe*. Prema samoprocjeni kompetencije i preferiranja nastavnih područja, područje *glazbene igre/elementi glazbene kreativnosti* se nalazi na trećem mjestu, nakon *pjevanja* i *slušanja glazbe*. (Šulentić Begić i Begić, 2015).

2.1.2.4. Slušanje glazbe

„Područje slušanja i upoznavanja glazbe jedno je od najmlađih u glazbenoj nastavi u općeobrazovnoj školi“ (Rojko, 1996: 135). U hrvatskim nastavnim planovima i programima *slušanje* se prvi put javlja 1950. godine, no samo kao preporuka jer program nije sadržavao posebne zahtjeve. Ništa značajno, osim uputa da učenika treba pripremiti za slušanje te da trebaju poznavati glazbene epohe i skladatelje, se nije spominjalo ni u programima iz 1954., 1958., 1960. te 1964. godine. Značajnije promjene donosi program iz 1972. godine, gdje se slušanje pojavljuje pod nazivom *Poznavanje glazbene literature*. Program iz navedene godine navodi opširan popis djela za slušanje i za ilustraciju pojedinih nastavnih pojava: instrumenata, izražajnih elemenata, glazbenih oblika te drugih. Program koji je nastao 12 godina kasnije, 1984. godine, donosi veći broj djela za slušanje, a sadrži dvije funkcije: razvijanje glazbenog ukusa i slušanje u funkciji upoznavanja glazbe kao takve. U prethodnom programu glazba je bila u funkciji ilustracije onoga što se o njoj govori. Uz slušanje glazbe ide i upoznavanje muzikoloških sadržaja, pod zajedničkim nazivom *povijest glazbe*. Predavanja su bila praćena zvučnim primjerima samo toliko koliko je učitelj mogao sam odsvirati na klaviru. Muzikološki sadržaji se u novijim nastavnim programima navode kao: *glazbeni oblici*, *narodna glazba*, *vokalna glazba*, *glazbene vrste* i drugi (Rojko, 1996).

Školske godine 2006./07. uvođenjem novog nastavnog programa *slušanje glazbe* postaje središnje i jedino obvezno područje u nastavi Glazbene kulture. Ovim potezom

program se „prvi put okrenuo glazbi kao ostvarenoj umjetnosti, ili, što je isto, glazbi kao ljepoti“ (Rojko, 2013: 64). Rojko (2007) smatra da je otvorenost modela logičan odgovor na svaštarski *od-svega-po-malo* model od šest, jednako zastupljenih nastavnih područja. Umjesto površnog obrađivanja nastavnik će se uz obavezno slušanje glazbe posvetiti jednom području po izboru, o kojem će odlučivati potpuno individualno (Šulentić Begić, 2012). „Jedina aktivnost s mogućnošću kretanja po estetskoj razini u osnovnoj školi jest slušanje glazbe, što znači da je mogućnost estetskog odgoja u nastavi glazbe upravo proporcionalna količini vremena posvećenog toj aktivnosti“ (Šulentić Begić, 2010b: 8).

Nastavni plan i program zahtijeva aktivno slušanje, pri kojemu „učenici prate oblikovne elemente, kretanje teme (melodije), ritam, tempo, dinamiku i druge glazbene značajke“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 67). U okviru slušanja glazbe učenici će upoznati umjetničku, narodnu, popularnu i jazz-glazbu. Pri odabiru primjera za određenu nastavnu jedinicu te u područjima, cjelinama i temama u kojima se rad temelji na slušanju (*folklorna glazba, glazbala, pjevački glasovi, oblikovanje glazbenog djela, glazbene vrste i glazbeno-stilska razdoblja*), nastavnik ima slobodu. Pri upoznavanju glazbala slušaju se ilustracijski primjeri koji se ne moraju slušati u cjelini, ali se ono preporučuje. Pri upoznavanju glazbenih oblika i glazbenih vrsta slušanje nije ilustracijsko i mora se slušati višekratno, u cjelini. Temeljna metoda koja uvijek slijedi iza slušanja je razgovor, a definicije se ne uče. Nijedna glazbena vrsta se slušanjem ne može upoznati u cjelini. Pri upoznavanju folklorne glazbe svi pojmovi se izvode iz slušanja glazbenih primjera po principu da se najprije sluša glazbeni primjer, a zatim se metodom razgovora iz glazbe izvode zaključci. Kad god je to moguće, nastavnik treba koristiti i video zapise te uvesti i ostale folklorne elemente: običaje, nošnje (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006; Rojko, 1996).

Rojko (2013) smatra da učenicima u svih osam razreda osnovne škole ne bi trebao biti problem odslušati više od 140 skladbi jer svojim izračunom pokazuje da za slušanje glazbe (svaka skladba se sluša tri puta) treba 60 sati, što je samo 21 posto ukupnog nastavnog vremena. Nadovezuje se da, iako učenici većinu skladbi neće zapamtiti i iako predviđene skladbe za slušanje ne moraju voljeti, to ne znači da se vrijeme za njezino slušanje smatra uzaludno potrošenim. Ljubav prema glazbi će, ako se nastavnik potruđi da slušanje glazbe vodi metodički ispravno, sama doći nakon poznavanja 60 skladbi. Kako bi slušanje i upoznavanje glazbe bilo metodički ispravno, Martinović i Vidulin (2015) navode sljedeće savjete: zadaci prije slušanja trebaju biti jasni, jednostavni i pažljivo postavljeni, učitelj treba

aktivno voditi učenike kroz glazbeni tijek postavljajući im kratka pitanja, a metode koje trebaju biti zastupljene su metoda demonstracije, razgovora i usmenog izlaganja.

Šulentić Begić i Tomljanović (2014) istraživanjem zaključuju da se, iako otvoreni model to zahtijeva, *slušanju* ne posvećuje dovoljno vremena ni pažnje te da ono još uvijek nije u središtu nastave Glazbene kulture. Šulentić Begić i Begić (2015) zaključuju da prije slušanja najveći broj učitelja koristi izvanglazbenu motivaciju, a otvoreni se model u osnovnim školama provodi djelomično jer učitelji ne uvažavaju činjenicu da je *slušanje* jedino obavezno i središnje područje. Ipak, rezultat kojeg je Šulentić Begić (2016b) dobila istraživanjem učitelja primarnog obrazovanja nekoliko osnovnih škola Osječko-baranjske županije, pokazuje bolje rezultate: učitelji provode otvoreni model nastave glazbe, koriste skladbe koje nisu zadane *Nastavnim planom i programom Glazbene kulture* te provode višekratno i aktivno slušanje glazbe koje podrazumijeva opažanje glazbenih elementa. Da se *slušanju* u razrednoj nastavi posvećuje svega nekoliko minuta te da je ono najčešće neaktivno, jednokratno i da sadrži neglazbene motivacije pokazuje nekoliko istraživanja (Šulentić Begić i Birtić 2012; Šulentić Begić i Kujek 2017).

Učenici mlađe dobi imaju pozitivnije stavove prema umjetničkoj glazbi nego učenici starije dobi, zaključile su Dobrota i Ćurković (2006) istraživanjem učenika četvrtih i osmih razreda jedne osnovne škole, provedenog u Splitu. Isti rezultat dobile su Dobrota i Mikelić (2012). Istraživanje je, osim toga, pokazalo i da učenici četvrtih razreda imaju veće preferencije prema glazbi bržeg tempa nego učenici osmih razreda te da učenice u većoj mjeri preferiraju polaganu glazbu. Iako rezultati prethodna dva navedena istraživanja pokazuju da učenici starije dobi gube pozitivne stavove prema umjetničkoj glazbi, rezultat kojeg je Šulentić Begić (2009) dobila pri istraživanju glazbenog ukusa, prikazuje da učenici osmih razreda vole slušati klasičnu (umjetničku) glazbu u školi, iako ju u slobodno vrijeme ne slušaju. Rezultat Dobrote i Obradović (2012) također se ne podudara rezultatima da stav prema umjetničkoj glazbi opada s dobi jer pokazuje da je omiljena aktivnost na nastavi Glazbene kulture učenicima osmih razreda upravo *slušanje glazbe*, dok je kod učenika četvrtih razreda ono na trećem mjestu najomiljenih aktivnosti. Primijećena je i razlika omiljenih aktivnosti s obzirom na spol: dječacima je *slušanje* omiljena aktivnost, dok je djevojčicama ono na drugome mjestu. Dobrota i Maslov (2014) istraživanjem koje su provele u Omišu, zaključuju da učenici četvrtih i osmih razreda više preferiraju slušanje vokalne i vokalno-instrumentalne narodne glazbe, nego instrumentalne narodne glazbe. Rezultati

također potvrđuju da ne postoji značajna razlika u preferencijama narodne glazbe s obzirom na spol i dob.

3. EMPIRIJSKI DIO

3.1. ODREĐENJE PROBLEMA ISTRAŽIVANJA

3.1.1. Problem i cilj istraživanja

Problem istraživanja je potreba povratnih informacija učenika o nastavnim područjima u nastavi Glazbene kulture. Problem istraživanja je relevantan jer su mišljenja učenika o ne samo nastavi glazbe, nego nastavnim područjima u nastavi Glazbene kulture nedovoljno istražena u Hrvatskoj. Problem je istraživ jer se očekuju odgovori koji će pridonijeti kvalitetnom osmišljavanju nastavnih sati na nastavi Glazbene kulture.

Cilj istraživanja je utvrditi preferencije učenika prema nastavnim područjima u nastavi Glazbene kulture te otkriti postoje li razlike u preferencijama s obzirom na razred, spol učenika i (ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske glazbene aktivnosti, s obzirom na glazbu koju slušaju u slobodno vrijeme i s obzirom na roditeljsku preferenciju u odnosu na umjetničku glazbu.

3.1.2. Istraživačka pitanja

Istraživanje polazi od sljedećih pitanja:

1. *Je li vrijeme posvećeno različitim nastavnim područjima u nastavi Glazbene kulture proporcionalno preferencijama učenika prema nastavnim područjima?*
2. *Postoji li statistički značajna razlika u preferencijama prema nastavnim područjima s obzirom na:*
 - 1.1. *dob učenika*
 - 1.2. *spol učenika,*
 - 1.3. *(ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske glazbene aktivnosti,*
 - 1.4. *(ne)slušanje umjetničke glazbe u slobodno vrijeme*
 - 1.5. *roditeljsko (ne)slušanje umjetničke glazbe*
3. *Misle li učenici da mediji utječu na njihov glazbeni ukus?*
4. *Misle li učenici da nastava glazbe utječe na njihov glazbeni ukus?*

3.2. PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA

3.2.1. Način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno anonimnim anketiranjem u travnju 2018. godine u dvije osnovne škole na području grada Osijeka. Učenici su anketni upitnik ispunili na satu Glazbene kulture.

3.2.2. Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo 280 učenika četvrtog, šestog i osmog razreda iz dvije osnovne škole na području grada Osijeka. Uzorak je detaljnije opisan u Tablici 1.

Tablica 1. *Opis uzorka učenika*

Varijabla	Kategorije	Učenici (N = 280)
Spol	Ženski	139 (49,6%)
	Muški	141 (50,4%)
Razred	Četvrti	99 (35,4%)
	Šesti	86 (30,7%)
	Osmi	95 (33,9%)

Kao što je vidljivo iz Tablice 1., podjednak broj ispitanika bio je ženskog i muškog spola. Također, gotovo identičan broj učenika bio je iz četvrtog i osmog razreda, a nešto manji iz šestog.

3.2.3. Postupak i instrument

Podatci su prikupljeni pomoću postupka anketiranja, a kao instrument istraživanja korišten je anketni upitnik. Anketni se upitnik sastojao od 20 pitanja zatvorenog tipa koja su dvočlanog i višestrukog izbora. Od ukupnog broja pitanja osam su bila dvostrukog, a 12 višestrukog izbora.

3.3. REZULTATI I RASPRAVA

Na početku anketnog upitnika učenici su trebali odgovoriti na pitanje vole li nastavu Glazbene kulture ili ne (Tablica 2.).

Tablica 2. *Stav učenika prema nastavnom predmetu*

Tvrđnja	Odgovori	(N=280)
Voliš li nastavu Glazbene kulture?	DA	209 (74,6%)
	NE	71 (25,4%)

Iz Tablice 2. možemo vidjeti kako većina učenika (74,6%) voli nastavu glazbe. Hi-kvadrat testom nije utvrđena značajnija statistička razlika između učenika i učenika s obzirom na stav prema nastavnom predmetu, no treba naglasiti da se 71 učenik izjasnio kako ne voli nastavu Glazbene kulture. S obzirom na razred koji pohađaju, učenici su se na prethodno pitanje izjasnili kako slijedi (Tablica 3.):

Tablica 3. *Stav prema predmetu s obzirom na razred*

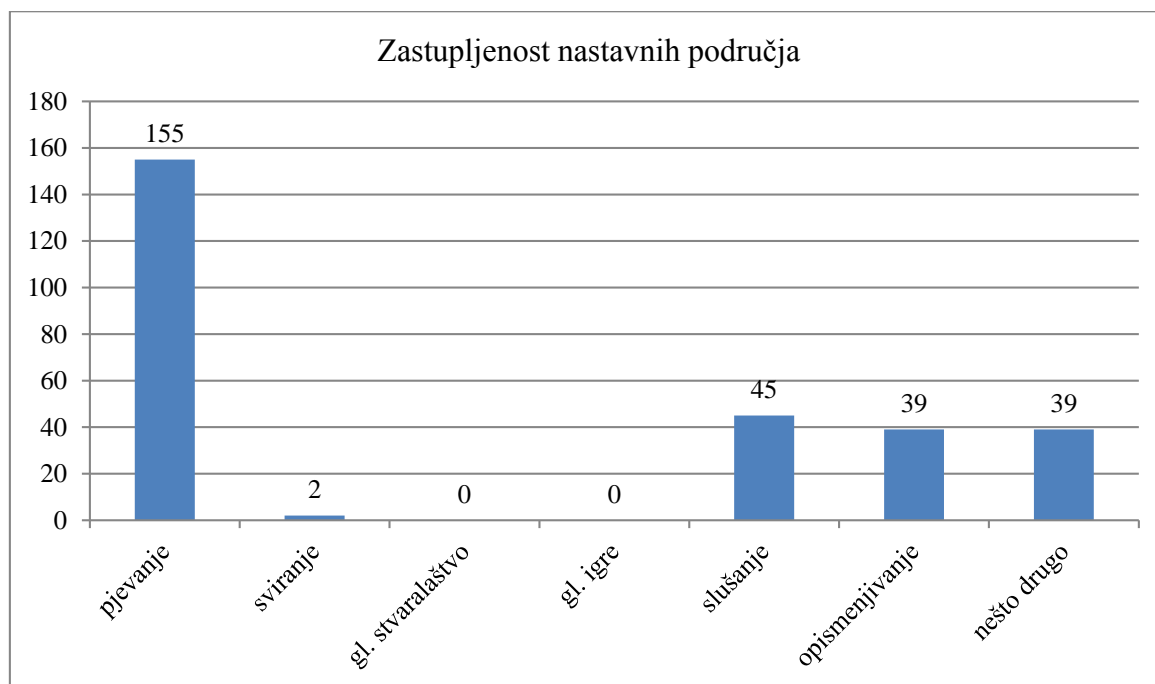
Razred	Voliš li nastavu Glazbene kulture?		Ukupno (N = 280)
	Da	Ne	
Četvrti	80	19	99
Šesti	69	17	86
Osmi	60	35	95
Ukupno	209	71	280

Kao što se može vidjeti u Tablici 3., broj učenika koji ne vole nastavu Glazbene kulture povećava se u višim razredima. Statistički značajna razlika nije prisutna, no hi-kvadrat testom $\chi^2(2, N = 280) = 10,03$ dobivena je vrijednost $p = 0,07$, što je blizu granice statističke značajnosti. Negativniji stav učenika prema nastavi Glazbene kulture viših razreda može se objasniti utjecajem medija i vršnjaka (Dobrota i Ćurković, 2006). Medije je teško kontrolirati i zbog toga je njihov utjecaj daleko veći od utjecaja drugih elemenata (Ilišin, 2003).

U nastavku upitnika učenicima su postavljena sljedeća pitanja: *Što najviše radite na nastavi Glazbene kulture?*, *Što najviše voliš na nastavi Glazbene kulture?*, *Što najmanje voliš na nastavi Glazbene kulture?*, *Da možeš birati, što bi volio/voljela da najviše radite na*

nastavi Glazbene kulture?. Učenicima su bili ponuđeni sljedeći odgovori: *pjevanje, sviranje, glazbeno stvaralaštvo, glazbene igre, slušanje glazbe i glazbeno opismenjivanje* uz mogućnost da pod *nešto drugo* dopišu odgovor koji nije bio ponuđen.

U Grafikonu 1. može se vidjeti zastupljenost nastavnih područja prema mišljenju učenika.

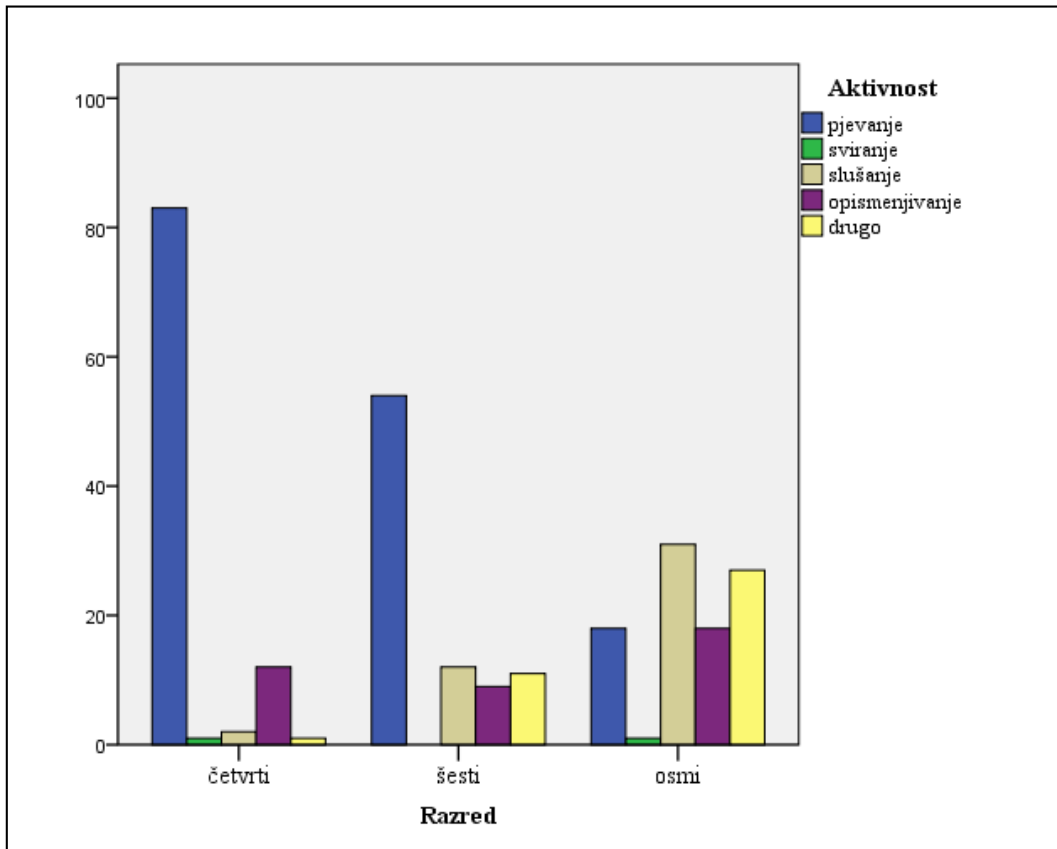

Grafikon 1. Zastupljenost nastavnih područja prema mišljenju učenika

Da se na nastavi najviše *pjeva* odgovorilo je 55,4% učenika, 16,1% navelo je *slušanje*, a 13,9% *glazbeno opismenjivanje*. Isti broj ispitanika (13,9%) naveo je *nešto drugo* kao dominantnu aktivnost (najčešći odgovor bio je *pisanje u bilježnicu*), samo dva učenika *sviranje*, a *glazbeno stvaralaštvo* i *glazbene igre* nijedan učenik (Grafikon 1.).

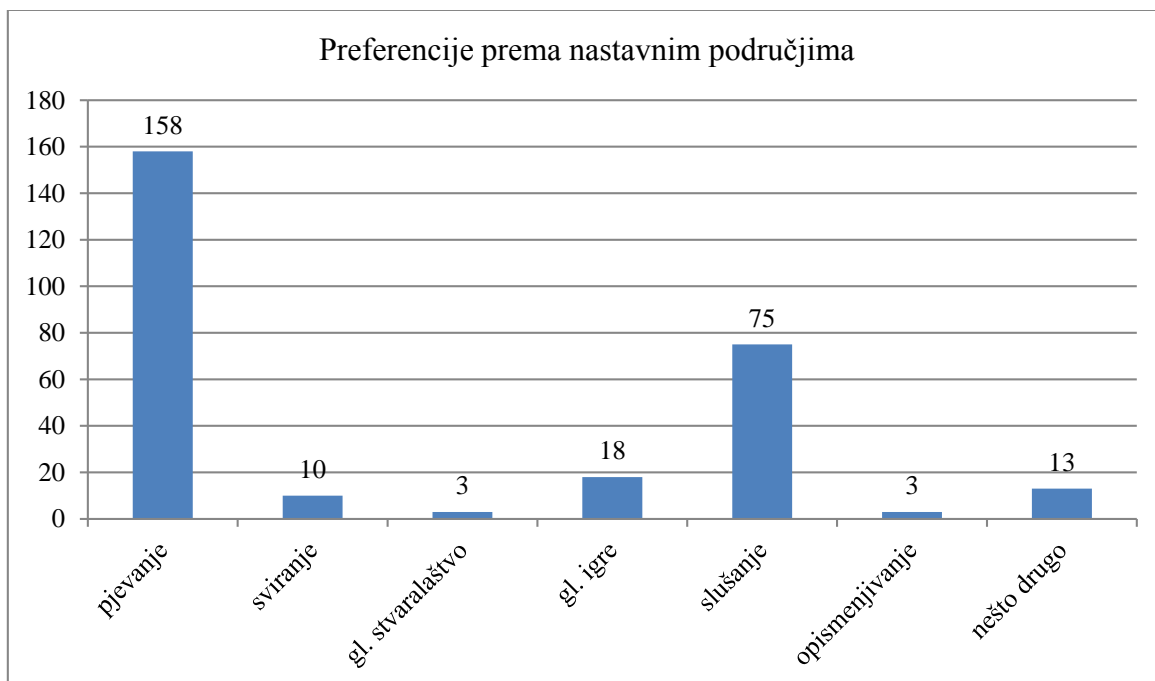
Gledano prema razredima (Grafikon 2.), u četvrtom se, prema mišljenju učenika, najviše *pjeva*. U šestom razredu također (manji postotak ispitanika), ali u osmom je na prvom mjestu *slušanje* i „*nešto drugo*“ ili preciznije *pisanje u bilježnicu*. Očekivano, hi-kvadrat testom utvrđena je statistički značajna razlika $\chi^2(8, N = 280) = 96,57, p < 0,001$. Iako od 2006./07. godine prema *Nastavnom planu i programu (2006)* *pjevanje* više nije središnja aktivnost, dobiveni rezultati u četvrtim razredima u skladu su s već ranije navedenim istraživanjima koja pokazuju da je *pjevanje* dominantna aktivnost u nastavi glazbe nižih razreda osnovne škole (Šulentić Begić i Begić, 2015; Šulentić Begić i Tomljanović, 2014;

Šulentić Begić i Birtić, 2012; Šulentić Begić i Kujek, 2017). S obzirom da je *Nastavni plan i program* (2006) za osmi razred fokusiran na aktivnost *slušanja i upoznavanja glazbe*, rezultati koji ukazuju kako je *slušanje* dominantna aktivnost nisu iznenađujući. Znajući da se u središte pozornosti treba staviti učenikova aktivnost te da bi *slušanje* trebalo biti dominantno područje, rezultat koji ukazuje da je u osmim razredima, prema mišljenju nekih učenika, aktivnost *pisanja u bilježnicu* dominantna, je zabrinjavajući.

Grafikon 2. Zastupljenost nastavnih područja prema mišljenju učenika s obzirom na razred

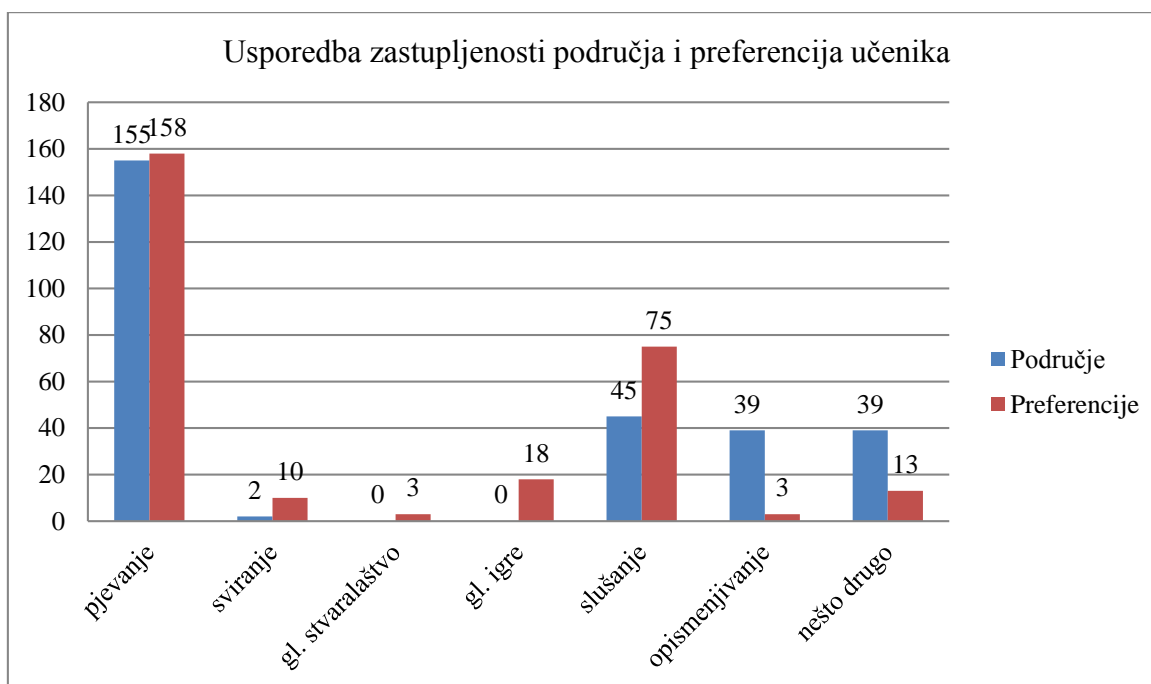
U sljedećem pitanju učenici su trebali odgovoriti koju aktivnost najviše vole na nastavi Glazbene kulture. Rezultati su vidljivi u Grafikonu 3.

Grafikon 3. *Preferencije učenika prema nastavnim područjima*

Kao što se može vidjeti u Grafikonu 3., najomiljenije nastavno područje je *pjevanje*, a zatim slijedi *slušanje*. Zanimljivo je da je deset učenika osmih razreda odgovorilo nešto drugo, odnosno napisali su *ništa*. Rezultat je djelomično u skladu s rezultatima ranijeg istraživanja omiljenih područja na nastavi glazbe (Dobrota i Obradović, 2012), u kojem se na prvom i drugom mjestu nalaze ista područja. U istom istraživanju se na trećem mjestu nalazi *sviranje*, a u našem *glazbene igre*. Ranija istraživanja pokazuju da se u nastavi Glazbene kulture voli pjevati (Rojko, 1988, Radočaj-Jerković, 2009 prema Radočaj-Jerković, 2017a; Radičević i Šulentić Begić, 2010). Učenici smatraju da je *pjevanje* laka i zabavna aktivnost, da su im pjesme koje pjevaju na satu Glazbene kulture zanimljive te da ovom aktivnošću dobivaju dobre ocjene (Radočaj-Jerković, 2017a). Niske preferencije prema području sviranja ne začuđuju jer su škole slabo opremljene instrumentima (Dobrota i Obradović, 2012). Treba naglasiti kako je upitna kvaliteta aktivnosti sviranja koju je moguće ostvariti u okviru redovite nastave Glazbene kulture, pa čak i u slučaju da je škola opremljena instrumentima. *Glazbeno opismenjivanje* i *glazbeno stvaralaštvo* nalaze se pri samom dnu preferencija učenika, Stoga bi trebalo voditi računa da se navedena područja ne nameću učenicima.

S ciljem odgovora na prvo istraživačko pitanje *Je li vrijeme posvećeno različitim nastavnim područjima u nastavi Glazbene kulture proporcionalno preferencijama učenika prema nastavnim područjima?* uspoređeni su dobiveni rezultati (Grafikon 4.).

Grafikon 4. Usporedba zastupljenosti i preferencija učenika prema nastavnim područjima

Kao što se može vidjeti iz Grafikona 4., na prvom mjestu prema zastupljenosti i preferencijama učenika nalazi se nastavno područje *pjevanje*. Na drugom mjestu se i prema zastupljenosti i prema preferencijama nalazi *slušanje*, ali se može uočiti da nije zastupljeno u onoj mjeri u kojoj bi to učenici voljeli. Na trećem mjestu s obzirom na zastupljenost u nastavi nalaze se *opismenjivanje* i *nešto drugo* (najčešće *pisanje u bilježnicu*). No, vrlo mali broj učenika je te aktivnosti navelo kao omiljene. Nadalje, iako je 18 učenika navelo područje *glazbene igre* kao omiljeno, nijedan ne smatra da je ono dominantno.

Zaključno, odgovor na istraživačko pitanje glasio bi da je zastupljenost područja *pjevanja* proporcionalna preferencijama učenika. Područja *sviranje*, *glazbene igre* i *slušanje glazbe* trebaju zauzimati više mjesta u nastavi, dok područje *opismenjivanja* te druge aktivnosti (poput *pisanja u bilježnicu* jer se nastavni sadržaji ionako već nalaze u udžbenicima koji se koriste u nastavi) treba smanjiti, odnosno vrijeme posvećeno navedenim područjima nije proporcionalno preferencijama učenika. Ujedno, lako je uočiti kako nepprisutnost *glazbenog stvaralaštva* u nastavi Glazbene kulture ni najmanje ne smeta učenike.

Nadalje, u sljedećem pitanju učenici su trebali napisati što najviše **ne vole** na nastavi glazbe (Tablica 4.).

Tablica 4. *Mišljenje učenika o nastavnim područjima koja ne vole*

Nastavna područja	Učenici (N=280)	%
pjevanje	41	14,6
sviranje	12	4,3
stvaralaštvo	18	6,4
igre	14	5,0
slušanje	26	9,3
opismenjivanje	120	42,9
drugo	49	17,5
Total	280	100,0

Najveći broj učenika (N=120) napisao je *glazbeno opismenjivanje*, njih 49 *nešto drugo*, a čak 41 *pjevanje*. Odgovori ukazuju na činjenicu kako glazbeno opismenjivanje nije potrebno u nastavi Glazbene kulture. Utrošeno vrijeme i trud učenika trebalo bi iskoristiti za njima omiljenije aktivnosti. Pod odgovorom *nešto drugo* dominirali su *pisanje u bilježnicu* i *odgovaranje*. Iz istog razloga bi vrijeme koje se posvećuje ovim aktivnostima trebalo preusmjeriti na druge aktivnosti. Što se tiče podatka kako je 41 učenik naveo da ne voli pjevati (iako je to, sveukupno gledajući, najomiljenija aktivnost), treba ukazati na činjenicu da je najviše učenika bilo iz osmih razreda (N=18), zatim iz šestih i najmanje iz četvrtih (N=8). Očito je kako stariji učenici u manjoj mjeri preferiraju pjevanje što je u skladu s izjašnjavanjem učenika o najomiljenijoj aktivnosti. Naime, učenici četvrtih razreda su u znatno većoj mjeri od učenika šestih i osmih razreda naveli pjevanje kao najomiljenije područje.

I naposljetku, učenici su trebali napisati što bi najviše voljeli raditi na nastavi Glazbene kulture (Tablica 5.).

Najviše učenika, njih 94, najviše bi voljelo *pjevati*, njih 55 igrati *glazbene igre*, a 48 bi najviše voljelo *slušati glazbu*. Samo sedam učenika je navelo da najviše vole *glazbeno opismenjivanje*. Rezultat se može usporediti s odgovorima o omiljenoj aktivnosti (Grafikon 3.) na nastavi Glazbene kulture. Na prvom mjestu nalazi se ista aktivnost, odnosno *pjevanje*. Na drugom i trećem mjestu nalaze se iste aktivnosti, *glazbene igre* i *slušanje*, samo obrnutim redoslijedom. *Sviranje* i *glazbeno stvaralaštvo* se u ovom rezultatu nalaze na četvrtom i petom mjestu, dok se u rezultatu omiljene aktivnosti nalaze na petom i šestom mjestu. *Druge* aktivnosti su na predzadnjem, a područje *opismenjivanja*, kao i u rezultatu omiljene

aktivnosti, na zadnjem mjestu. Zaključujemo kako većina učenika želi da se na nastavi Glazbene kulture najviše vremena posveti područjima koja su im već omiljena na nastavi.

Tablica 5. *Mišljenje učenika o tome što bi najviše voljeli raditi*

Nastavna područja	Učenici (N=280)	%
pjevanje	94	33,6
sviranje	33	11,8
stvaralaštvo	28	10,0
igre	55	19,6
slušanje	48	17,1
opismenjivanje	7	2,5
drugo	15	5,4
Total	280	100,0

Nadalje, a u svrhu dobivanja odgovora na postavljena istraživačka pitanja, htjelo se istražiti koje nastavno područje učenici, s obzirom na dob, preferiraju u nastavi Glazbene kulture. Rezultati su vidljivi u Tablici 6.

Tablica 6. *Usporedba preferencija nastavnih područja s obzirom na dob*

Razred	Preferencije prema nastavnom području							Ukupno
	pjevanje	sviranje	stvaralaštvo	igre	slušanje	opismenjivanje	drugo	
četvrti	67	7	0	10	11	3	1	99
	67,7%	7,1%	0,0%	10,1%	11,1%	3,0%	1,0%	100,0%
šesti	45	1	0	5	33	0	2	86
	52,3%	1,2%	0,0%	5,8%	38,4%	0,0%	2,3%	100,0%
osmi	46	2	3	3	31	0	10	95
	48,4%	2,1%	3,2%	3,2%	32,6%	0,0%	10,5%	100,0%
Ukupno	158	10	3	18	75	3	13	280
	56,4%	3,6%	1,1%	6,4%	26,8%	1,1%	4,6%	100,0%

Kao što se može vidjeti iz Tablice 6., većina učenika, sveukupno gledajući, najviše preferira *pjevanje* u nastavi Glazbene kulture. Zatim slijedi nastavno područje *slušanje*, a nakon toga *glazbene igre*. Od 280 učenika svega tri su navela da im je najdraže područje *glazbeno stvaralaštvo* i *opismenjivanje*. Zanimljivo je da je deset učenika osmih razreda odgovorilo *nešto drugo*, odnosno napisali su *ništa*. Iako se na prvi pogled čini kako su

preferencije učenika četvrtih, šestih i osmih razreda vrlo slične, ipak su hi-kvadrat testom utvrđene i statističke značajne razlike usporedbom pojedinih razreda. Tako je vrijednost $p < 0,001$ uočena pri usporedbi učenika četvrtih i šestih, odnosno četvrtih i osmih razreda.

Rezultat je djelomično u skladu s ranijim istraživanjem koje pokazuje da su učenicima četvrtih razreda omiljena područja *pjevanje*, *sviranje* te *slušanje*, dok su učenicima osmih razreda omiljena područja *slušanje*, *pjevanje* i *sviranje* (Dobrota i Obradović, 2012). Smanjivanje se preferencije odrastanjem prema *pjevanju* može objasniti podatkom da učenici s porastom dobi imaju manje entuzijazma za pjevanje (Eckhardt i Lück, 1976, prema Rojko, 1996). Iako je redoslijed omiljenih područja u svim razredima jednak, zaključuje se da postoji statistički značajna razlika s obzirom na dob.

S ciljem odgovora na istraživačko pitanje *Postoji li statistički značajna razlika u preferencijama prema nastavnim područjima s obzirom na spol učenika* analizirani su dobiveni rezultati (Tablica 7.).

Tablica 7. Usporedba preferencija nastavnih područja s obzirom na spol učenika

Spol	Preferencije prema nastavnom području							Ukupno
	pjevanje	sviranje	stvaralaštvo	igre	slušanje	opismenjivanje	drugo	
muški	69 48,9%	6 4,3%	1 0,7%	9 6,4%	43 30,5%	1 0,7%	12 8,5%	141 100,0%
ženski	89 64,0%	4 2,9%	2 1,4%	9 6,5%	32 23,0%	2 1,4%	1 0,7%	139 100,0%
Ukupno	158 56,4%	10 3,6%	3 1,1%	18 6,4%	75 26,8%	3 1,1%	13 4,6%	280 100,0%

Iz Tablice 7. možemo vidjeti kako najviše muških i ženskih učenika preferira nastavno područje *pjevanje*, zatim *slušanje* i nakon toga *glazbene igre*, a najmanje *glazbeno opismenjivanje* i *glazbeno stvaralaštvo*. Ipak, hi-kvadrat testom utvrđena je statistički značajnija razlika između učenika ($p=0,024$). Rezultat ranijeg istraživanja pokazuje kako najviše muških učenika preferira područje *slušanje*, a tek onda *pjevanje* i zatim *sviranje*. Rezultati ženskih učenika sličniji su rezultatu ovog istraživanja jer im je omiljeno područje također *pjevanje*, a zatim slijede *slušanje* i *sviranje* (Dobrota i Obradović, 2012). Slabiji je interes muških učenika prema području pjevanja očekivan (Radočaj-Jerković, 2017a).

Sljedeće istraživačko pitanje glasilo je *Postoji li statistički značajna razlika u preferencijama prema nastavnim područjima (ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske glazbene aktivnosti*. Dobiveni rezultati prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8. *Usporedba preferencija nastavnih područja s obzirom na izvannastavne/izvanškolske aktivnosti*

Pohađanje izvannastavne/izvanškolske aktivnosti	Preferencije prema nastavnom području							Ukupno
	pjevanje	sviranje	stvaralaštvo	igre	slušanje	opismenjivanje	drugo	
da	87 62,6%	6 4,3%	2 1,4%	9 6,5%	31 22,3%	3 2,2%	1 0,7%	139 100,0%
ne	71 50,4%	4 2,8%	1 0,7%	9 6,4%	44 31,2%	0 0,0%	12 8,5%	141 100,0%
Ukupno	158 56,4%	10 3,6%	3 1,1%	18 6,4%	75 26,8%	3 1,1%	13 4,6%	280 100,0%

Gotovo isti broj učenika pohađa ili ne pohađa neku izvannastavnu/izvanškolsku aktivnost (Tablica 8.). Obje skupine učenika (oni koji polaze neku izvannastavnu/izvanškolsku aktivnost i oni koji ju ne polaze) preferiraju nastavno područje *pjevanje*. No, slušanje glazbe na nastavi više preferiraju učenici koji ne polaze takvu aktivnost. I ovdje je hi-kvadrat testom utvrđena statistički značajnija razlika ($p < 0,05$).

Analizirajući koje izvannastavne/izvanškolske aktivnosti su učenici polazili/polaze (Tablica 16.), rezultat koji govori kako najviše preferiraju područje *pjevanja* ne čudi jer najveći broj učenika polazi pjevački zbor. Iako je čak 51 učenik naveo da je polazio/polazi glazbenu školu ili tečaj sviranja, samo 10 ih je sveukupno navelo *sviranje* kao omiljeno područje. Pretpostavljamo kako je razlog činjenica da sviranje u nastavi Glazbene kulture nije sviranje na razini na kojoj se ono odvija u glazbenim školama ili na tečajevima sviranja. Rezultat da *slušanje glazbe* više preferiraju učenici koji ne polaze izvannastavnu/izvanškolsku aktivnost pokazuje da učenici, pogotovo oni koji su manje okruženi glazbom, ipak žele slušati glazbu. Učiteljeva dužnost je da im to omogući, a to ne bi trebalo biti problem s obzirom na to da bi upravo navedeno područje trebalo biti središnja aktivnost nastave glazbe (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006). Zaključujemo da je utvrđena značajna razlika preferencija nastavnih područja s obzirom na izvannastavne/izvanškolske aktivnosti.

Nadalje, htjelo se utvrditi postoji li značajnija statistička povezanost između preferencija nastavnih područja i (ne)slušanja umjetničke glazbe u slobodno vrijeme (Tablica 9.).

Tablica 9. *Usporedba preferencija s obzirom na slušanje umjetničke glazbe u slobodno vrijeme*

Slušanje umjetničke glazbe	Preferencije prema nastavnom području							Ukupno
	pjevanje	sviranje	stvaralaštvo	igre	slušanje	opismenjivanje	drugo	
da	37 57,8%	4 6,3%	2 3,1%	2 3,1%	17 26,6%	1 1,6%	1 1,6%	64 100,0%
ne	121 56,0%	6 2,8%	1 0,5%	16 7,4%	58 26,9%	2 0,9%	12 5,6%	216 100,0%
Ukupno	158 56,4%	10 3,6%	3 1,1%	18 6,4%	75 26,8%	3 1,1%	13 4,6%	280 100,0%

Iz Tablice 9. vidljivo je kako samo 22,86% učenika sluša umjetničku glazbu u slobodno vrijeme. Iako se velikom broju učenika umjetnička glazba sviđa (Tablica 18.) i vole ju slušati na nastavi glazbe (Tablica 19.), to im nije dovoljan razlog i motivacija da ju slušaju u slobodno vrijeme. Umjetnička glazba je „zapravo jedina ugrožena vrsta, jedina glazba kojoj prijeti nestanak iz slušnog repertoara“ (Rojko, 2009: 8). Ono što možemo učiniti, nadajući se da će se ljubav za umjetničkom glazbom kod učenika pojaviti i narasti, je upoznati ih s glazbom kao glazbom (Rojko, 2009) i naučiti ih „...kako u njoj pronaći njezine prave vrijednosti. To je jedino moguće aktivnim, višekratnim slušanjem“ (Dobrota i Obradović, 2012: 130). Podjednak postotak učenika preferira pjevanje u nastavi, a isto tako i slušanje glazbe bilo da slušaju ili ne slušaju umjetničku glazbu u slobodno vrijeme. Očekivano, hi-kvadrat testom nije utvrđena značajnija statistička razlika ($p=0,220$). Stoga možemo zaključiti kako (ne)slušanje umjetničke glazbe u slobodno vrijeme ne utječe na preferencije prema područjima u nastavi glazbe.

S ciljem odgovora na istraživačko pitanje *Postoji li statistički značajna razlika u preferencijama prema nastavnim područjima s obzirom na to slušaju li roditelji učenika umjetničku glazbu* analizirani su dobiveni rezultati (Tablica 10.).

Tablica 10. Usporedba preferencija s obzirom na to slušaju li roditelji učenika umjetničku glazbu

Slušanje umjetničke glazbe - roditelji	Preferencije prema nastavnom području							Ukupno
	pjevanje	sviranje	stvaralaštvo	igre	slušanje	opismenjivanje	drugo	
da	48 60,8%	2 2,5%	1 1,3%	6 7,6%	17 21,5%	2 2,5%	3 3,8%	79 100,0%
ne	110 54,7%	8 4,0%	2 1,0%	12 6,0%	58 28,9%	1 0,5%	10 5,0%	201 100,0%
Ukupno	158 56,4%	10 3,6%	3 1,1%	18 6,4%	75 26,8%	3 1,1%	13 4,6%	280 100,0%

Kao što je razvidno iz Tablice 10., samo nešto više od trećine roditelja sluša umjetničku glazbu. Ne uočava se značajnija razlika u preferencijama prema nastavnom području između učenika čiji roditelji slušaju, odnosno ne slušaju umjetničku glazbu. Isto je potvrđeno i hi-kvadrat testom ($p=0,613$). Zanimljivo je da je samo 21,5% učenika čiji roditelji slušaju umjetničku glazbu odgovorilo da im je područje *slušanja* najomiljenije. Razlog ovomu može se objasniti podatkom da „samo 10 do 15 posto djece razgovara s roditeljima o tome što su gledali, slušali ili pročitali“ (Košir, Zgrabljic i Ranfl, 1999 prema Ilišin, 2003: 16). Zaključuje se da ne postoji statistički značajna razlika u preferencijama prema nastavnim područjima s obzirom na to slušaju li roditelji učenika umjetničku glazbu.

Sljedeće istraživačko pitanje glasilo je *Misle li učenici da mediji utječu na njihov glazbeni ukus?*. Dobiveni rezultati prikazani su u Tablici 11.

Tablica 11. Mišljenje učenika o utjecaju medija na njihov glazbeni ukus

Razred	Utjecaj medija na glazbeni ukus		Ukupno
	da	ne	
četvrti	46 46,5%	53 53,5%	99 100,0%
šesti	51 59,3%	35 40,7%	86 100,0%
osmi	52 54,7%	43 45,3%	95 100,0%
Ukupno	149 53,2%	131 46,8%	280 100,0%

Na pitanje misle li da mediji utječu na njihov glazbeni ukus podjednako su odgovorili učenici četvrtih, šestih i osmih razreda, a takav je i sveukupan odnos između pozitivnog i negativnog mišljenja. Nije utvrđena statistički značajnija razlika između učenika različitih razreda ($p=0,204$). Potencijalni utjecaj medija je sve veći svakim novim naraštajem jer je prisutnost medija sve bogatija, zbog čega su najmlađa djeca najranjivija skupina – što su djeca mlađa, imaju manju sposobnost zaštititi se od medija (Ilišin, 2003). Iako se zaključuje da ne postoji statistički značajnija razlika između nižih i viših razreda, vidljivo je da su učenici nižih razreda manje svjesni utjecaja medija, a čiji je utjecaj također evidentan analizirajući vrstu glazbe koju učenici najviše vole slušati u slobodno vrijeme (Tablica 17.).

Sljedeće pitanje glasilo je *Misliš li da nastava Glazbene kulture utječe na tvoj glazbeni ukus?* (Tablica 12.).

Tablica 12. *Mišljenje učenika o utjecaju nastave Glazbene kulture na njihov glazbeni ukus*

Razred	Utjecaj nastave na glazbeni ukus		Ukupno
	da	ne	
četvrti	64	35	99
	64,6%	35,4%	100,0%
šesti	44	42	86
	51,2%	48,8%	100,0%
osmi	17	78	95
	17,9%	82,1%	100,0%
Ukupno	125	155	280
	44,6%	55,4%	100,0%

Iz Tablice 12. vidljivo je kako većina učenika četvrtih razreda smatra kako nastava utječe na njihov glazbeni ukus, kod učenika šestih razreda otprilike polovica učenika, a kod osmih razreda svega 17,9%. Sasvim očekivano, utvrđena je statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika ($p<0,001$). Rezultat je u skladu s ranijim istraživanjem koje također pokazuje da učenici osmog razreda ne misle da nastava Glazbene kulture utječe na glazbeni ukus. Učenici nastavu glazbe ne povezuju s razvijanjem glazbenog ukusa jer nisu svjesni utjecaja umjetničke glazbe (Šulentić Begić, 2009). Zaključuje se da mišljenje o utjecaju nastave Glazbene kulture na glazbeni ukus opada odrastanjem.

U nastavku rada slijedi prikaz rezultata dobivenih u odgovorima na preostala pitanja u anketnom upitniku.

U sljedećem pitanju učenici su trebali odgovoriti na pitanje kako se najčešće osjećaju na nastavi Glazbene kulture. Učenicima su bili ponuđeni sljedeći odgovori: *zadovoljno*, *opušteno*, *uključeno*, *odlično*, *nezadovoljno*, *napeto*, *nezamijećeno* i *u strahu*, a trebali su zaokružiti sve koji se na njih odnose (Tablica 13.).

Tablica 13. Procjena (ne)ugode na nastavi Glazbene kulture

Emocije	Zadovoljno	Opušteno	Uključeno	Odlično	Nezadovoljno	Napeto	Nezamijećeno	U strahu
Broj učenika	97	173	86	104	35	32	9	21

Da se na nastavi Glazbene kulture osjeća *opušteno* odgovorilo je 61,8% učenika, 37,1% je odgovorilo *odlično*, 34,6% *zadovoljno*, 30,7% *uključeno*. *Nezadovoljno* se na nastavi osjeća 12,5% učenika, *napeto* 11,4%, a *u strahu* 7,5% učenika (Tablica 13.). Rezultat je u skladu s ranijim istraživanjem koje pokazuje da se većina učenika na nastavi Glazbene kulture osjeća *opušteno* (Dobrota i Obradović, 2012). „Nastava glazbe mora biti lagana, ugodna aktivnost koja ničim ne opterećuje učenike. Kod njih treba stvarati dojam kako je dovoljno da budu opušteni da se prepuste djelovanju glazbe i da o tome slobodno razgovaraju s učiteljem kao partnerom“ (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006: 67). Otvoreni model nastave učenicima je zanimljiviji zbog opuštena radne atmosfere (Šulentić Begić, 2012). Zaključuje se da se većina učenika na nastavi Glazbene kulture osjeća ugodno.

Nadalje, učenici su trebali odgovoriti na pitanje kojom ocjenom su najčešće ocijenjeni na satu Glazbene kulture. Rezultati su vidljivi u Tablici 14.

Tablica 14. Ocjena kojom su učenici najčešće ocijenjeni

Ocjena	Broj učenika	%
odličan	183	65,4
vrlo dobar	62	22,1
dobar	27	9,6
dovoljan	6	2,1
nedovoljan	2	0,7
Ukupno	280	100,0

Kao što je vidljivo u Tablici 14., najveći broj učenika najčešće je ocijenjeno ocjenom odličan, a zatim slijede ocjene vrlo dobar, dobar i dovoljan. Dvoje učenika je navelo da je na satu Glazbene kulture najčešće ocijenjeno ocjenom nedovoljan. Na satu Glazbene kulture ocjenjuje se razina znanja o glazbalima, pjevačkim glasovima, glazbenim oblicima, vrsta, glazbeno-stilskim razdobljima, dok se područja izvođenja glazbe, *pjevanja* i *sviranja* u pravilu ne ocjenjuju (*Nastavni plan i program za osnovnu školu*, 2006).

U nastavku upitnika učenici su trebali odgovoriti što nastavnik koristi na nastavi Glazbene kulture. Bili su im ponuđeni sljedeći odgovori: *klavir*, *sintisajzer*, *gitara*, *udaraljke*, *CD player*, *Hi-Fi linija*, *računalo*, uz mogućnost da pod *nešto drugo* dopišu odgovor koji nije bio ponuđen. Učenici su mogli zaokružiti više odgovora (Tablica 15.).

Tablica 15. *Nastavna sredstva i pomagala koja nastavnik koristi na nastavi Glazbene kulture*

	Klavir	Sintisajzer	Gitara	Udaraljke	CD player	Hi-Fi	Računalo	Nešto drugo
Broj nastavnika	270	1	0	3	73	8	83	0

Prema mišljenju učenika vidljivo je da nastavnici koriste gotovo sva ponuđena sredstva i pomagala, osim *gitare* te nekih *drugih* sredstva i pomagala. Iako je evidentno da najviše koriste *klavir*, 10 učenika nije navelo da ga nastavnik koristi u nastavi, a jedan učenik je naveo da koristi *sintisajzer* (Tablica 15.). Različita mišljenja učenika moguće je objasniti s učestalosti korištenja navedenih sredstva i pomagala na nastavi s obzirom na zastupljenosti područja. „Slušanje s prenosivog CD uređaja umjesto Hi-Fi uređaja nije zadovoljavajuće jer umanjuje ugled predmeta i škole, da ne govorimo o nemogućnosti potpunog doživljaja glazbe“ (Šulentić Begić, 2009 prema Šulentić Begić i Begić, 2015: 118).

Na sljedeće pitanje odgovarali su samo učenici koji su na pitanje *Polaziš li ili si polazio u školi ili izvan nje neku glazbenu aktivnost?* odgovorili pozitivno. Učenicima su bili ponuđeni sljedeći odgovori: *zbor*, *orkestar*, *glazbena škola*, *ritmika/ples*, *tečaj sviranja*, uz mogućnost da pod *nešto drugo* dopišu odgovor koji nije bio ponuđen. Učenici su trebali zaokružiti sve odgovore koji se na njih odnose (Tablica 16.).

Tablica 16. *Izvannastavne/izvanškolske glazbene aktivnosti koje su učenici polazili/polaze*

	Zbor	Orkestar	Glazbena škola	Ritmika/ples	Tečaj sviranja	Nešto drugo
Broj učenika	68	2	26	52	25	3

S obzirom na to da je izvannastavnu/izvanškolsku glazbenu aktivnost polazilo/polazi 139 učenika (Tablica 16.), očito je da su neki učenici polazili više izvannastavnih/izvanškolskih aktivnosti. Da je polazilo/polazi aktivnost *pjevačkog zbora*, odgovorilo je 24,5% učenika. Slijede aktivnost *ritmike/plesa* s 18,6% učenika, *glazbena škola* s 9,3% i *tečaj sviranja* s 8,9%. Nešto drugo, odnosno *folklor* je polazilo/polazi 1,1% učenika. *Orkestar* je polazilo/polazi samo 0,7%, odnosno 2 učenika. Sveukupno gledajući, polovica učenika polazi ili je polazila neku glazbenu aktivnost u školi ili izvan škole. To upućuje na činjenicu kako postoji interes među učenicima za takve aktivnosti i to bi trebalo pokušati iskoristiti u još većoj mjeri.

Sljedeće pitanje glasilo je *Koju vrstu glazbe voliš slušati u slobodno vrijeme?*. Učenicima su bili ponuđeni sljedeći odgovori: *pop, jazz, klasika, narodna, folk*, uz mogućnost da pod *nešto drugo* dopišu odgovor koji nije bio ponuđen (Tablica 17.).

Tablica 17. *Vrsta glazbe koju učenici najviše vole slušati u slobodno vrijeme*

Vrsta glazbe koju učenici vole slušati	Broj učenika	%
pop	214	76,4
jazz	11	3,9
klasika	12	4,3
narodna	11	3,9
folk	25	8,9
drugo	7	2,5
Ukupno	280	100,0

Iz Tablice 17. vidljivo je da najveći broj učenika u slobodno vrijeme sluša *popularnu glazbu*. Na drugom mjestu, iako s vidno manjim postotkom, nalazi se *folk glazba*. *Klasiku* u slobodno vrijeme od 280 učenika sluša samo 12. Sličan broj učenika, njih 11, u slobodno vrijeme najviše sluša *jazz* i *narodnu glazbu*. Sedam je učenika pod *nešto drugo* odgovorilo da ne sluša *ništa* ili *navijačke pjesme*. S obzirom na to da je u najvećem fokusu slušanja glazbe u

slobodno vrijeme popularna glazba, učenike treba naučiti razlikovati kvalitetnu od nekvalitetne popularne glazbe (Šulentić Begić, 2009) i to upravo na nastavi Glazbene kulture.

U sljedećem pitanju učenici su trebali odgovoriti sviđa li im se umjetnička (klasična) glazba. Rezultati su vidljivi u Tablici 18.

Tablica 18. *Stav prema umjetničkoj (klasičnoj) glazbi*

Sviđa mi se umjetnička glazba	Broj učenika	%
da	85	30,4
samo neka	138	49,3
ne	57	20,4
Ukupno	280	100,0

Gotovo polovici ispitanih učenika sviđa se samo neka umjetnička (klasična) glazba. Da im se umjetnička (klasična) glazba sviđa odgovorilo je 85 učenika. Čak 57 učenika umjetnička (klasična) glazba se ne sviđa (Tablica 18.). Dobiveni rezultat u skladu je s ranijim istraživanjem u kojem se 30,3% učenika izjasnilo da im se takva vrsta glazbe ne sluša (Dobrota i Obradović (2012)). Sveukupno gledajući, skoro 80% učenika izjavilo je da im se sviđa umjetnička glazba (ili u potpunosti ili samo neka). To je vrlo pozitivna činjenica koju bi nastavnici mogli iskoristiti u većoj mjeri.

Predzadnje pitanje u upitniku glasilo je *Voliš li na nastavi Glazbene kulture slušati umjetničku (klasičnu) glazbu?* (Tablica 19.).

Tablica 19. *Odnos učenika prema slušanju umjetničke (klasične) glazbe u školi*

Učenici koji vole slušati umjetničku glazbu na nastavi	Broj učenika	%
da	167	59,6
ne	113	40,4
Ukupno	280	100,0

Gotovo 60% ispitanih učenika odgovorilo je da na nastavi Glazbene kulture voli slušati umjetničku (klasičnu) glazbu, a 40,4% učenika je na pitanje odgovorilo niječno (Tablica 19). Ranije provedeno istraživanje pokazuje da učenici pokazuju pozitivan odnos prema slušanju umjetničke (klasične) glazbe u školi (Šulentić Begić, 2009), iako se negativan stav prema njoj

povećava odrastanjem (Dobrota i Ćurković, 2006). Možemo primijetiti kako je postotak učenika (60%) koji voli slušati umjetničku glazbu u školi manji od postotka učenika kojima se ta glazba sviđa (80%). To upućuje na zaključak kako bi nastavnici glazbe trebali osluškivati mišljenja i želje učenika i tomu prilagoditi odabir umjetničkih skladba koje se slušaju u nastavi.

U zadnjem pitanju upitnika učenici su morali odgovoriti misle li da je Glazbena kultura važan školski predmet. Rezultati su vidljivi u Tablici 20.

Tablica 20. Procjena važnosti predmeta Glazbene kulture

Glazbena kultura je važan predmet	Broj učenika	%
da	36	12,9
donekle	153	54,6
ne	91	32,5
Ukupno	280	100,0

Najveći broj učenika, njih 153 smatra da je Glazbena kultura donekle važan predmet. Zanimljivo je da čak tri puta više učenika, točnije njih 91, smatra da Glazbena kultura nije važan predmet, nego da je, što je odgovorilo 36 učenika (Tablica 20.). Rezultat je u skladu s ranijim istraživanjem koje pokazuje da 55,2% učenika smatra da je Glazbena kultura donekle važan, a 20,7% da je vrlo važan predmet (Dobrota i Obradović, 2012). Važnost predmeta najčešće se ogleda satnicom predmeta. S obzirom da je nastavi Glazbene kulture dodijeljen samo jedan sat tjedno, ne začuđuje ovakvo mišljenje učenika.

4. ZAKLJUČAK

Analizom anketnog upitnika utvrđeno je da učenici imaju pozitivan stav prema nastavi Glazbene kulture, iako on opada odrastanjem, što se može objasniti utjecajem medija i vršnjaka (Dobrota i Ćurković, 2006). Učenici najviše preferencija pokazuju za područje *pjevanja*, a upravo je ono najviše zastupljeno na nastavi glazbe, kao što i najveći broj učenika polazi izvannastavnu/izvanškolsku aktivnost pjevanja, tj. pjevački zbor. Nastavna područja *sviranje*, *glazbene igre* i *slušanje glazbe* prema preferencijama učenika nisu dovoljno zastupljena, iako su pored *pjevanja*, aktivnosti *glazbene igre* i *slušanje glazbe* ujedno i aktivnosti koje bi učenici najviše voljeli raditi na nastavi. Suprotno tomu, područje *opismenjivanja* i druge aktivnosti (*pisanje u bilježnicu*) učenicima su najneomiljenije i trebalo bi im se manje posvetiti.

Utvrđeno je da učenici svih ispitanih razreda, tj. četvrtih, šestih i osmih razreda najviše preferiraju područje *pjevanje*, a zatim *slušanje glazbe* i *glazbene igre*, iako je evidentno da se preferencije prema području *pjevanja* smanjuju odrastanjem, što se može objasniti podatkom da učenici starijeg uzrasta imaju manje entuzijazma za pjevanje (Eckhardt i Lück, 1976, prema Rojko, 1996). Analiza preferencija nastavnih područja s obzirom na spol učenika pokazuje da se navedena područja nalaze na istom mjestu i kod muških i kod ženskih učenika, iako je interes muških učenika prema pjevanju znatno slabiji, što je i očekivano (Radočaj-Jerković, 2017a). Područje *slušanje glazbe* više preferiraju učenici koju takvu izvannastavnu/izvanškolsku aktivnost nisu polazili/ne polaze, što znači da učenici žele slušati glazbu, a učitelj im na nastavi to treba i omogućiti.

Ne postoji statistički značajna razlika u preferencijama prema nastavnim područjima s obzirom na to slušaju li učenici u slobodno vrijeme umjetničku glazbu te slušaju li roditelji učenika umjetničku glazbu. Iako učenici vole umjetničku glazbu i vole ju slušati na nastavi, zaključeno je da veći broj roditelja nego učenika sluša umjetničku glazbu, a njihov slab utjecaj na djecu objašnjava se podatkom da „samo 10 do 15 posto djece razgovara s roditeljima o tome što su gledali, slušali ili pročitali“ (Košir, Zgrabljic i Ranfl, 1999 prema Ilišin, 2003: 16).

Podjednak broj učenika svih ispitanih razreda misli da mediji utječu/ne utječu na njihov glazbeni ukus, iako je vidljivo da je manji broj učenika nižeg uzrasta svjestan utjecaja medija što ne čudi jer su najmlađa djeca najranjivija skupina (Ilišin, 2003). Utjecaj medija primjećuje

se i u vrsti glazbe koju učenici najviše vole slušati, a to je popularna glazba. Upravo zato što je ona u fokusu njihova slušanja, na nastavi Glazbene kulture učenike treba naučiti razlikovati kvalitetnu od nekvalitetne popularne glazbe (Šulentić Begić, 2009). Suprotno stavovima o utjecaju medija, veći broj učenika starijeg uzrasta misli da nastava glazba ne utječe na njihov glazbeni ukus.

Najveći broj učenika se na nastavi glazbe osjeća opušteno, što se može povezati s ocjenom odličan kojom ih je najviše ocijenjeno. Samo 12% učenika smatra da je Glazbena kultura vrlo važan predmet, što ne začuđuje jer je nastavi Glazbene kulture dodijeljen samo jedan sat tjedno, a važnost predmeta se najčešće ogleda njegovom satnicom.

Shodno navedenom možemo zaključiti:

- da učenici imaju pozitivan stav prema nastavi Glazbene kulture i umjetničkoj glazbi, iako ju većina učenika ne sluša u slobodno vrijeme
- da postoji razlika preferencija nastavnih područja s obzirom na dob i spol učenika i njihovo (ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske aktivnosti
- da postoji razlika preferencija nastavnih područja s obzirom na (ne)slušanje umjetničke glazbe u slobodno vrijeme od strane učenika
- da ne postoji razlika preferencija nastavnih područja s obzirom na roditeljsko (ne)slušanje umjetničke glazbe
- da podjednak broj učenika misli da mediji te nastava glazbe utječu, odnosno ne utječu na njihov glazbeni ukus
- da zastupljenost nastavnih područja, osim *pjevanja*, nije proporcionalna učeničkim preferencijama nastavnih područja
- da se učenici na nastavi glazbe osjećaju ugodno te da većina učenika misli da je Glazbena kultura važan ili donekle važan predmet.

Nadamo se da će, s obzirom na otvoreni model prema kojem pored obaveznog područja *slušanja* nastavnik ima slobodu uzimati u obzir želje i mogućnosti učenika, navedene rezultate ovog istraživanja imati u vidu nastavnici primarne i razredne nastave Glazbene kulture te da će pomoću njih, uz oprezno oslušivanje želja učenika, provoditi kvalitetnu nastavu glazbe pravilnim metodičkim postupcima.

5. SAŽETAK

MIŠLJENJA UČENIKA O NASTAVNIM PODRUČJIMA U NASTAVI GLAZBENE KULTURE

Od školske godine 2006./07. osnovnoškolska nastava glazbe izvodi se prema otvorenom modelu u kojemu je nastavno područje slušanja glazbe obvezna aktivnost. Umjesto površnog obrađivanja nastavnik će se uz obvezno slušanje glazbe posvetiti jednom području po izboru, o kojem će odlučivati potpuno individualno, u skladu sa željama i interesima svojih učenika.

Rad se sastoji od teorijskog dijela, koji opisuje povijest nastave glazbe, nastavu Glazbene kulture i nastavna područja te od empirijskog dijela, u kojem se polazi od istraživačkih pitanja na koja se odgovorilo analizirajući anketni upitnik. Anketom su se htjele utvrditi preferencije prema nastavnim područjima učenika četvrtih, šestih i osmih razreda dviju osnovnih škola na području grada Osijeka, s obzirom dob, spol, (ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske glazbene aktivnosti, (ne)slušanje umjetničke glazbe u slobodno vrijeme i s obzirom na roditeljsko (ne)slušanje umjetničke glazbe.

Rezultati pokazuju da učenici imaju pozitivan stav prema nastavi Glazbene kulture i umjetničkoj glazbi, iako ju većina učenika ne sluša u slobodno vrijeme. Nadalje, rezultati upućuju na to da postoji statistički značajna razlika preferencija nastavnih područja s obzirom na dob i spol učenika i njihovo (ne)pohađanje izvannastavne/izvanškolske aktivnosti, statistički značajnija razlika prema preferencijama nastavnih područja s obzirom na (ne)slušanje umjetničke glazbe u slobodno vrijeme od strane učenika i da ne postoji statistički značajnija razlika s obzirom na roditeljsko (ne)slušanje umjetničke glazbe. Utvrđeno je i da podjednak broj učenika misli da mediji te nastava glazbe utječu, odnosno ne utječu na njihov glazbeni ukus. Rezultati također pokazuju da zastupljenost nastavnih područja, osim *pjevanja*, nije proporcionalna učeničkim preferencijama nastavnih područja. I konačno, rezultati istraživanja pokazuju da se učenici na nastavi glazbe osjećaju ugodno te da većina učenika misli da je Glazbena kultura važan ili donekle važan predmet.

Ključne riječi: *Glazbena kultura, otvoreni model, područja u nastavi glazbe, preferencije učenika*

6. SUMMARY

STUDENTS' OPINIONS ON TEACHING FIELDS IN LESSONS OF MUSIC CULTURE

Since school year 2006-2007 music lessons in primary school have been carried out by the open model in which the teaching field of music listening considers as the only necessary field. Instead of superficial learning, besides necessary music listening, teacher focuses on one field of free choice, which he/she decides about completely individually, in harmony with student's wishes and possibilities.

This work contains of theoretical part that describes the history of music lessons, teaching of Music culture and teaching fields. Empiric part starts with a number of research questions to be answered by analyzing the surveys. The survey wanted to determine the preferences of the fourth, sixth and eighth grades of the two elementary schools in Osijek towards teaching fields considering age, gender, (non) extracurricular activities, (non) listening to classical music in free time and considering parental (non) listening to classical music.

The results show that students have a positive attitude towards the teaching of Music culture and classical music, although most of the students do not listen to it in their free time. Furthermore, the results suggest that there is a statistically significant difference in the preferences of teaching fields in terms of age, sex and (non) attending activities, statistically significant difference in the preferences of teaching fields with regard of students (non) listening to classical music in free time and that there is no statistically significant difference with regard to parental (non) listening to classical music does not exist. It was also found that an equal number of students think that media and music teaching (don't) influence their musical taste. The results also show that representation of teaching fields, besides *singing*, is not proportional to the students' preferences. And finally, research results show that students feel comfortable during Music culture lessons and that most students think that Music culture is an important or somewhat important subject.

Key words: *Music culture, open model, teaching fields in music lessons, student's preferences*

7. LITERATURA

- Dobrota, S., Maslov, M. (2015). Glazbene preferencije učenika prema narodnoj glazbi. *Metodički ogledi*, 41(1), 9-22.
- Dobrota, S., Mikelić, M. (2013). Glazbene preferencije učenika prema glazbi različitog tempa. *Metodički ogledi*, 19(2), 137-146.
- Dobrota, S., Obradović, I. (2012). Stavovi učenika osnovne škole prema glazbi i nastavi glazbe. *Školski vjesnik*, 61(1-2), 115-131.
- Dobrota, S., Ćurković, G. (2006). Glazbene preferencije djece mlađe školske dobi. *Život i škola*, 15-16.
- Ilišin, V. (2003). Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima. *Medijska istraživanja*, 9/2, 9-34. Preuzeto s: <http://hrcak.srce.hr/file/36721>
- Košta, T. (2016). Nastava pjevanja u osnovnoj školi na području Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća. *Školski vjesnik*, 65(3), 459-474. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/262445>
- Košta, T. (2013). Počeci suvremene nastave glazbe u Hrvatskoj i Sloveniji nakon drugog svjetskog rata. U: *EDUvision 2013 »Sodobni pristopi poučavanja prihajajočih generacij« »Modern Approaches to Teaching Coming Generation«*, Orel, Mojca (ur.). Polhov Gradec: Eduvision, str. 90-102. Preuzeto s: <https://www.bib.irb.hr/675824>
- Košta, T. (2009). Razvoj nastave glazbe u Hrvatskoj u drugoj polovici XIX. stoljeća – promjene u glazbeno nastavnoj praksi nekad i danas. U: *Glazbena pedagogija u svijetlu sadašnjih i budućih promjena*, mr. sc. Sabina Vidulin - Orbančić (ur.). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za glazbu, str. 103-11. Preuzeto s: www.unipu.hr/.../odjel.../2009.../Zbornik_radova_-_1_med_sim_GP_-_web.pdf
- Martinović, V., Vidulin, S. (2015). Umjetnička glazba i oblikovanje kulturnoga identiteta učenika. *Školski vjesnik*, 64(4), 573-588.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Radičević, B., Šulentić Begić, J. (2010). Pjevanje u prvim trima razredima osnovne škole. *Život i škola*, 24, 243-252.
- Radočaj-Jerković, A. (2017a). *Pjevanje u nastavi glazbe*. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.

- Radočaj-Jerković, A. (2017b). *Zborsko pjevanje u odgoju i obrazovanju*. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.
- Radočaj-Jerković, A. (2012). Pjesma i pjevanje u razredu u općeobrazovnoj školi. *Tonovi*, 59, 32-82.
- Rojko, P. (2013). U potrazi za (izgubljenom?) ljepotom. *Tonovi*, 61, 61-70.
- Rojko, P. (2009). Što danas znači Uvođenje u glazbenu kulturu?. *Tonovi*, 54, 5-10.
- Rojko, P. (2007). Umjetnost u odgoju i obrazovanju – commonsense ili zabluda. *Tonovi*, 50, 51-59. Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/567800.Rojko_Umjetnost_u_odgoju_i_obrazovanju_commonsense_ili_zabluda.pdf
- Rojko, P. (2005). HNOS za glazbenu nastavu. *Tonovi*, 45/46, 5-16.
- Rojko, P. (2004). *Metodika glazbene nastave - praksa I. dio*. Zagreb: Jakša Zlatar.
- Rojko, P. (1996/2012). *Metodika nastave glazbe: teorijsko - tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera, Pedagoški fakultet.
- Šulentić Begić, J., Kujek, T. (2017). Slušanje glazbe u nastavi i udžbenicima glazbene kulture u prvim trima razredima osnovne škole. *Tonovi*, 69, 37-47.
- Šulentić Begić, J. (2016a). *Primjena otvorenog modela nastave glazbe u prva četiri razreda osnovne škole*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Šulentić Begić, J. (2016b). Slušanje glazbe kao područje otvorenoga modela/kurikuluma nastave glazbe u prvim trima razredima osnovne škole. U: Zbornik znanstvenih radova s Međunarodne znanstvene konferencije Globalne i lokalne perspektive pedagogije, Jukić, R.; Bogatić, K.; Gazibara, S.; Pejaković, S.; Simel, S.; Nagy Varga, A.; Campbell-Barr, V. (ur.). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku, str. 268-279.
- Šulentić Begić, J., Begić, A. (2015). Otvoreni model nastave glazbe u razrednoj nastavi. *Školski vjesnik*, 64(1), 112-130.
- Šulentić Begić, J. (2014). Glazbene igre u primarnom obrazovanju. U: *Umjetnik kao pedagog pred izazovima suvremenog odgoja i obrazovanja*, Tihana Škojo (ur.). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku, str. 156-157. Preuzeto s: https://bib.irb.hr/datoteka/726118.Glazbene_igre_u_primarnom_obrazovanju.pdf
- Šulentić Begić, J., Tomljanović, K. (2014). Slušanje glazbe u prva tri razreda osnovne škole. *Metodički obzori*, 19, 66-76.

- Šulentić Begić, J., Birtić, V. (2012). Otvoreni model nastave glazbene kulture u primarnomobrazovanju u nekim osječkim osnovnim školama. *Tonovi*, 60, 72-84.
- Šulentić Begić, J. (2012). *Otvoreni model glazbene nastave u praksi osnovne škole* (Slušanje glazbe i pjevanje). *Metodički priručnik za učitelje i studente glazbene kulture, glazbene pedagogije i primarnog obrazovanja*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet.
- Šulentić Begić, J. (2010a). Slušanje glazbe u osnovnoškolskoj nastavi. U: *Zbornik radova s IV. International Scientific Conference - Modern Methodological Aspects / Korszerű módszertani kihívások / Suvremeni metodički izazovi*, Bene, A. (ur.). Subotica: Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, str. 429-441.
- Šulentić Begić, J. (2010b). Pjevanje kao izabrana aktivnost otvorenog modela nastave glazbe. U: *Monografija umjetničko-znanstvenih skupova 2007. - 2009. Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju*, Vrandečić, T., Didović, A. (ur.). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Europski centar za napredna i sustavna istraživanja, str. 60-67.
- Preuzeto s:
- <https://www.bib.irb.hr/pretraga/?q=Pjevanje+kao+izabrana+aktivnost+otvorenog+modela+nastave+glazbe&by=meta>
- Šulentić Begić, J. (2009). Glazbeni ukus učenika osnovnoškolske dobi. *Tonovi*, 53, 65-74.
- Vidulin-Orbanić, S., Terzić, V., (2011). Polazište i pristup pjevanju u općeobrazovnoj školi. *Metodički ogledi*, 2, 137-156.

8. PRILOZI

8.1. ANKETNI UPITNIK

Draga/i učenice/če!

Pred tobom se nalazi anketni upitnik kojim ispitujemo tvoje mišljenje o područjima u nastavi Glazbene kulture. Prikupljeni odgovori koristit će se isključivo u svrhe istraživanja. Ispitivanje je anonimno, stoga te molim da iskreno odgovoriš na postavljena pitanja. Hvala ti na suradnji!

1. Spol:

- a) muški
- b) ženski

2. Razred:

- a) četvrti
- b) peti
- c) šesti
- d) sedmi
- e) osmi

3. Voliš li nastavu Glazbene kulture?

DA NE

4. Kako se najčešće osjećaš na nastavi Glazbene kulture? (zaokruži sve odgovore koji se odnose na tebe)

- a) Zadovoljno
- b) Opušteno
- c) Uključeno u nastavu
- d) Odlično
- e) Nezadovoljno
- f) Napeto
- g) Nezamijećeno
- h) U strahu

5. Kojom ocjenom si najčešće ocijenjen na satu Glazbene kulture?

- a) 5
- b) 4
- c) 3
- d) 2
- e) 1

6. Što najviše radite na nastavi Glazbene kulture? (zaokruži jedan odgovor)

- a) pjevamo
- b) sviramo
- c) sami stvaramo glazbu (glazbeno stvaralaštvo)
- d) izvodimo glazbene igre
- e) slušamo glazbu
- f) učimo note, ljestvice, solmizaciju, glazbenu abecedu, ... (glazbeno opismenjivanje)
- g) nešto drugo _____ (navedi naziv aktivnosti)

7. Što najviše voliš na nastavi Glazbene kulture? (zaokruži jedan odgovor)

- a) pjevanje
- b) sviranje
- c) glazbeno stvaralaštvo (kada sami stvaramo glazbu)
- d) glazbene igre
- e) slušanje glazbe
- f) glazbeno opismenjivanje (kada učimo note)
- g) nešto drugo _____ (navedi naziv aktivnosti)

8. Što najmanje voliš na nastavi Glazbene kulture? (zaokruži jedan odgovor)

- a) pjevanje
- b) sviranje
- c) glazbeno stvaralaštvo (kada sami stvaramo glazbu)
- d) glazbene igre
- e) slušanje glazbe
- f) glazbeno opismenjivanje (kada učimo note)

g) nešto drugo _____ (navedi naziv aktivnosti)

9. Da možeš birati, što bi volio/voljela da najviše radite na nastavi Glazbene kulture?

(zaokruži jedan odgovor)

- a) pjevanje
- b) sviranje
- c) glazbeno stvaralaštvo (kada sami stvaramo glazbu)
- d) glazbene igre
- e) slušanje glazbe
- f) glazbeno opismenjivanje (kada učimo note)
- g) nešto drugo _____ (navedi naziv aktivnosti)

10. Što tvoj nastavnik koristi na nastavi Glazbene kulture? (zaokruži jedan ili više odgovora)

- a) klavir
- b) sintisajzer
- c) gitaru
- d) udaraljke
- e) prenosivi CD player
- f) Hi-Fi liniju
- g) računalo i projektor
- h) nešto drugo _____ (navedi)

11. Polaziš li ili si polazio u školi ili izvan nje neku glazbenu aktivnost (pjevački zbor, orkestar, glazbena škola, ritmika/ples, tečaj sviranja, ...)?

DA NE

12. Ako si na prethodno pitanje (potvrdno) odgovorio/odgovorila s DA, koju glazbenu aktivnost polaziš ili si polazio/polazila? (zaokruži jedan ili više odgovora)

- a) pjevački zbor
- b) orkestar
- c) glazbena škola
- d) ritmika/ples

- e) tečaj sviranja
- f) nešto drugo _____ (navedi naziv aktivnosti)

13. Koju vrstu glazbe najviše voliš slušati u slobodno vrijeme? (zaokruži jedan odgovor)

- a) popularnu glazbu (pop, rock, punk, tehno, house, rap...)
- b) jazz glazbu
- c) umjetničku (klasičnu) glazbu
- d) izvornu narodnu glazbu
- e) turbo-folk
- f) nešto drugo _____
(navedi vrstu glazbe)

14. Sviđa li ti se umjetnička (klasična) glazba?

- a) sviđa mi se
- b) sviđa mi se samo neka umjetnička (klasična) glazba
- c) uopće mi se ne sviđa

15. Slušaš li umjetničku (klasičnu) glazbu u slobodno vrijeme?

DA NE

16. Slušaju li tvoji roditelji umjetničku (klasičnu) glazbu?

DA NE

17. Voliš li na nastavi Glazbene kulture slušati umjetničku (klasičnu) glazbu?

DA NE

18. Misliš li da nastava Glazbene kulture utječe na tvoj glazbeni ukus?

DA NE

19. Misliš li da mediji (televizija, radio, internet, ...) utječu na tvoj glazbeni ukus?

DA NE

20. Misliš li da je Glazbena kultura važan školski predmet?

- a) vrlo je važan predmet
- b) važan je predmet
- c) nevažan je predmet

